

Thukydid · Den peloponnesiske Krig · 3. bog

oversat af Adam Schwartz

{1} Den følgende sommer, mens kornet var modent, invaderede peloponneserne og deres allierede Attika. Den øverstbefalende for hæren var Archidamos, Zeuxidamos' søn, konge af Sparta. [2] De etablerede en base og gav sig til at hærge landet; og som ved tidligere lejligheder foretog det athenske rytteri udfald, hvor chancen bød sig, og afholdt størsteparten af fjendens letbevæbnede tropper fra at vove sig for langt bort fra lejren og lave ravage i de egne, der ligger tæt på byen. [3] Invasionshæren blev der så længe, den havde forsyninger til, og trak sig derpå tilbage og spredtes, hvert kontingent til sin egen hjemby.

{2} Umiddelbart efter peloponnesernes invasion gjorde hele Lesbos med undtagelse af Methymna oprør og rev sig løs fra Athen. Det havde de ønsket allerede før krigen, men spartanerne havde ikke villet tage imod dem; og alligevel var de nu nødsaget til at gøre oprør, før de faktisk havde tænkt sig det. [2] De havde nemlig gerne villet vente, til de var færdige med at blokere havneindløbene, befæste forsvarsværkerne og bygge skibe; og de manglede også stadig meget, der skulle komme fra Pontos – bueskytter, korn og hvad de ellers havde rekvireret derfra. [3] Men indbyggerne på Tenedos, som de havde et dårligt forhold til, methymneerne og enkelte politiske dissidenter i selve Mytilene (nemlig de athenske *proxenoi*) informerede athenerne om, at de med magt forsøgte at tvinge hele Lesbos sammen i én stor stat under Mytilene, og at al den virksomhed, der blev udfoldet, skete med henblik på en løsrivelse og i forståelse med spartanerne og boioterne, som lesbierne var beslægtet med. Medmindre man derfor traf modforholdsregler, sagde de, ville Athen miste Lesbos.

{3} Athenerne, som led slemt både under pesten og den nyligt udbrudte krig, som nu var ved at nå sin fulde styrke, anså det for et meget alvorligt problem, hvis Lesbos med dets intakte hær- og flådestyrker skulle føjes til deres fjender. Til at begynde med ville de ikke tro på anklagen, hovedsagelig fordi de ikke ønskede, at det skulle være sandt; men da de så havde sendt repræsentanter derop, som ikke formåede at overtale mytilenerne til at holde inde med foreningen af Lesbos og krigsforberedelserne, blev de bange og ville komme dem i forkøbet. [2] De sendte i hast en eskadre på 40 skibe af sted, som netop lå udrustet til et togt omkring Peloponnes, under kommando af Kleip-

pides, Deinias' søn, og to andre. [3] Athenerne havde nemlig fået efterretning om, at man fejrede en fest til ære for Apollon Maloeis uden for byen, som alle Mytilenes indbyggere deltog i. Der var derfor angiveligt en chance for at falde uventet over dem, hvis man skyndte sig. Hvis dette forsøg lykkedes, så meget desto bedre; og ellers skulle de give mytilenerne ordre om at udlevere deres flåde og rive forsvarsværkerne ned. Hvis dette ultimatum ikke blev imødekommet, ville de være i krig.

[4] Eskadren lettede anker; og ti mytilenske trierer, som befandt sig i Athen som hjælpestyrke i henhold til alliancens bestemmelser, blev tilbageholdt dér og deres besætninger interneret under bevogtning. [5] Imidlertid var der en mand, der satte over fra Athen til Euboia og gik til fods til Geraistos, hvor han fik skibslejlighed på et handelsskib, der netop var ved at sejle ud; og takket være godt sejlvejr nåede han Mytilene to dage efter at have forladt Athen og kunne fortælle om eskadren, der var på vej. Mytilenerne lod derfor være med at gå ud til Apollontemplet, og i stedet anbragte de palisadeværker ved de endnu ufærdige sektioner af mure og havne og holdt vagt ved dem.

{4} Den athenske eskadre sejlede ind ikke længe efter. Da de så, hvordan det forholdt sig, overbragte strategerne den besked, de havde fået pålagt; og da mytilenerne nægtede at adlyde, forberedte de sig på krig. [2] Mytilenerne, som var tvunget til at udkæmpe en krig, de var dårligt forberedt på, lod ikke desto mindre deres flåde foretage en symbolsk sortie for at udkæmpe et søslag lidt uden for havnen; men da de blev jaget indenfor igen af de athenske skibe, åbnede mytilenerne omgående forhandlinger med de athenske strateger. De ønskede om muligt at få et eller andet tåleligt forlig i stand, så de kunne blive af med belejringsflåden; [3] og de athenske strateger, som ikke selv var sikre på, om de var stærke nok til at føre krig mod hele Lesbos på én gang, accepterede det faktisk. [4] Mytilenerne fik således tilstået en våbenstilstand og sendte derpå en delegation til Athen (heriblandt en af de mænd, der havde angivet dem til athenerne, men som siden havde fortrudt) for at prøve at overbevise athenerne om, at de ikke havde ondt i sinde, og således overtale dem til at trække skibene tilbage. [5] Samtidig sendte de også repræsentanter til Sparta ombord på en triere, som det lykkedes at liste sig uset forbi den athenske eskadre, der lå for anker ved Malea nord for byen; for de havde ingen som helst grund til at tro, at deres mæglingsforsøg i Athen havde nogen chance for succes. [6] Repræsentanterne nåede velbeholdne til Sparta

efter en hård rejse over åbent hav og begyndte at forhandle med spartanerne om at få tilsendt militær hjælp.

{5} Da repræsentanterne vendte hjem fra Athen med uforrettet sag, var Mytilene og hele resten af Lesbos undtagen Methymna således i krig med Athen. Methymneerne var der for at kæmpe på athensk side, ligesom imbrierne og lemnierne og enkelte andre af Athens allierede. [2] Mytilenerne foretog nu et udfald mod den athenske lejr med deres samlede styrker. Det kom til et slag, og selvom mytilenerne på ingen måde kom dårligst fra det, havde de så ringe selvtillid, at de ikke slog lejr på slagmarken, men i stedet trak sig tilbage igen. Derefter holdt de sig i ro og ville ikke prøve krigslykken igen, før de også kunne føje den hjælp, der forhåbentlig ville komme fra Peloponnes, til deres egne styrker. Og en lakoner, Meleas og en thebaner, Hermaiondas, ankom faktisk nu. De var blevet sendt af sted endnu før løsrivelsen, men havde ikke været i stand til at nå frem før den athenske eskadre; og nu, efter slaget, sneg de sig ubemærket ind i havnen ombord på en triere. De opfordrede mytilenerne til at sende en ny triere med repræsentanter afsted, og det gjorde de så.

{6} Athenernes moral steg betragteligt som følge af mytilenernes inaktivitet, og de tilkaldte allierede styrker, som indfandt sig så meget desto hurtigere, som de konstaterede, at der blev udvist så ringe initiativ fra mytilensk side. De flyttede også deres flådestation til farvandet syd for byen, anlagde to befæstede lejre, en på hver sin side af den, og opretholdt en blokade af begge havnene. [2] De havde således afskåret mytilenerne adgangen til havet, selvom al landjorden var under kontrol af mytilenerne og de øvrige lesbier, som på dette tidspunkt var kommet dem til undsætning, og kun et ganske lille område omkring lejren var på athenske hænder. Malea brugte de nærmest kun som station for fragtskibene og som lejrortv.

Mens krigen i Mytilene udviklede sig som beskrevet, {7} sendte athenerne omtrent på samme tid denne sommer en eskadre på 30 skibe på et togt omkring Peloponnes. Denne eskadre var under kommando af Asopios, Phormions søn, for akarnanerne havde bedt om at, den officer, der blev sendt ud til dem, måtte være af Phormions familie, enten en søn eller en anden slægtning. [2] Skibene sejlede ned langs Lakoniens kyst og hærgede de marker, der lå ned til havet. [3] Derpå sendte Asopios størstedelen af skibene hjem igen og fortsatte selv med 12 skibe til Naupaktos. Senere mobiliserede han Akarnaniens samlede styrker og foretog en ekspedition mod Oiniadai, idet skibene sejlede op ad Acheloos-floden, og infanteriet hærgede markerne på landjorden. [4] Da

Oiniadai imidlertid ikke viste tegn på at ville kapitulere, hjemsendte Asopios infanteriet og sejlede selv til Leukas. Her foretog han en landgang ved Nerikos; men under tilbagetrækningen blev han selv og en del af hæren hugget ned, da de lokale og nogle enkelte garnionssoldater samlede sig og gik til modangreb. [5] Athenerne fik senere frit lejde af leukadierne til at samle deres faldne op og indskibede ligene til Athen.

{8} De mytilenske repræsentanter, der var blevet sendt ud med det første skib, fik af spartanerne besked på at rejse til Olympia, så også Spartas allierede fik mulighed for at lytte til dem og drøfte sagen. Repræsentanterne nåede så frem til Olympia under den olympiade, hvor Dorieus fra Rhodos vandt førstepræmien for anden gang. [2] Da festlighederne var overstået, og man indkaldte til møde, holdt de følgende tale:

“{9} Spartanere og allierede! Vi kender udmærket godt den etablerede praksis grækere imellem: når nogen i krigstid river sig løs og forlader deres hidtidige alliance, er andre nok glade for at modtage dem i det omfang, de gør nogen nytte, men tænker alligevel ringere om dem, fordi de nu har forrådt deres tidligere venner. [2] Og den vurdering er egentlig rimelig nok, hvis ellers de løsevne og de forladte er lige i politik og velvilje, og jævnbyrdige i ressourcer og kampkraft, så der ikke er nogen som helst fornuftig grund til frafaldet. Men sådan forholdt det sig netop ikke med Athen og os; [3] og ingen skal derfor mene, at vi er ringere mennesker, fordi vi falder fra dem nu i farens stund, selvom vi nød anseelse hos dem i fredstid.

{10} Retfærdighed og anstændighed vil derfor være de første emner, vi berører, især da vi jo nu beder om optagelse i jeres allianceforbund; for vi er klar over, at intet som helst venskab mellem individer eller fællesskab mellem stater kan blive fast funderet, medmindre parterne behandler hinanden med åbenlys ærlighed og også i øvrigt ser ens på tingene. Forskel i tænkemåde er nemlig begyndelsen på uoverensstemmelse i handling. [2] Vi kom oprindeligt i alliance med Athen, fordi I trak jer ud af Perserkrigen, mens de blev tilbage for at gøre arbejdet færdigt. [3] Men vi indgik ikke alliance med athenerne for at slavebinde grækerne, men tværtimod for at befri grækerne for persernes undertrykkelse. [4] Så længe athenerne ledede kampen og i øvrigt stillede alle lige, fulgte vi dem derfor med glæde; men da vi konstaterede, at de slækkede

på deres fjendskab til perserne og tog desto ivrigere fat på at reducere deres allierede til slaver, begyndte vore bange anelser. [5] Da der var så mange medlemsstater, der havde individuel stemmeret, var de andre allierede var ude af stand til at forene sig til fælles modstand, og derfor blev de gjort til slaver med undtagelse af chierne og os. Og med vores angivelige selvstyre og nominelle frihed bidrog vi så til Athens krigsindsats. [6] Vi havde derfor ikke længere tillid til dem som ledere, for vi havde jo de tidligere tilfælde for øjnene som skræmmeeksempler: det virkede usandsynligt, at de skulle undertvinge de andre, som havde tilsluttet sig forbundet ligesom os, og så ikke prøve at behandle resten af os på samme måde, hvis de nogensinde fik chancen.

{11} Og havde vi nu haft selvstyre alle sammen, så havde man også kunnet have større tillid til, at de ikke ville prøve at forringe vores vilkår; men når de holder flertallet undertvunget, mens det kun er os, de må omgås som deres ligemænd, var det vel forventeligt, at de vil have sværere ved at finde sig i dette, når alle andre viger tilbage for dem, og det kun er os, der står som deres ligemænd – og så meget desto mere som de er blevet stadig stærkere, mens vi er blevet mere og mere isoleret. [2] Den gensidige frygt, man nærer for en jævnbyrdig modstander, er nemlig den eneste garanti for en stabil alliance; for selv om den ene part skulle ønske at bryde den, bliver han kun holdt tilbage af ikke at have odds i sin favør, hvis han angriber. [3] Den eneste grund til, at vi som de eneste fik lov at beholde vort selvstyre, var for så vidt vejen til magten efter deres opfattelse snarere gik over velkomponerede taler og brugen af moralsk pres frem for magtanvendelse. [4] De brugte os som bevis på, at stater, der havde lige stemmeret med dem, jo aldrig ville deltage i Athens kampagner, medmindre de angrebne stater faktisk havde forbrudt sig på en eller anden måde. Og samtidig er de begyndt med at benytte de stærkeste allierede i kamp mod de svagere, mens de gemte de stærkeste til sidst, så disse kom til at stå svækket tilbage, når resten var ryddet af vejen. [5] Hvis de nu var begyndt med os, mens alle endnu havde deres fulde styrke og vidste, hvilket standpunkt de skulle indtage, så havde de ikke så let fået bugt med deres allierede. [6] Det voldte dem endvidere nogen bekymring, at vores flåder en dag kunne forene deres styrker og slutte sig til jer eller en anden magt og på den måde komme til at udgøre en reel trussel. [7] En anden grund til, at vi

klarede os igennem, var, at vi samvittighedsfuldt plejede både den athenske stat som helhed og dens ledere til enhver tid; men efter eksemplerne på deres behandling af andre allierede at dømme havde vi dog næppe kunnet fortsætte sådan ret længe, hvis ikke krigen var brudt ud.

{12} Så hvilket 'venskab' eller 'sikker frihed' kunne det blive til, når vi omgikkes hinanden stik imod vore egentlige tilskyndelser? Det var frygt, der fik dem til at pleje os i krigstid, og det samme fik os til at pleje dem, når der var fred! I andre relationer er det gensidig sympati, der underbygger den gensidige tillid, men for os var det frygten, der udvirkede dette; og angst havde en større andel end venskabelige følelser i at holde os i alliance med hinanden. Ydermere måtte den af os, der først følte sig sikker nok til at fatte mod til det, jo også blive den første til faktisk at bryde alliancen. [2] Hvis nogen derfor kan mene, at vi gjorde noget forkert ved at falde fra først, fordi athenerne endnu tøvede med at føre deres planlagte repressalier mod os ud i livet, mens vi selv ikke ventede, til vi kunne vide med absolut sikkerhed, om truslen var reel – så har de simpelthen en fejlagtig opfattelse af forholdene. [3] For hvis vi virkelig havde haft de samme muligheder som dem for både at lægge vore egne angrebsplaner og selv tøve med at sætte dem i værk, hvorfor skulle vi så nogensinde på denne lighedsbasis være dem underlegne? Nej, angrebsinitiativet lå altid hos dem, og derfor må vi også have retten til at træffe vore modforanstaltninger på forhånd.

{13} Her, spartanere og allierede, har I vores grunde og anledninger til at rive os løs. De er rigeligt indlysende til at overbevise vores tilhørere om, at vi kun har handlet, som man kan forvente det; og samtidig var de tilstrækkelige til at gøre os selv bange og få os til at vende os andre steder hen efter sikkerhed. Og det har vi såmænd ønsket længe: vi sendte jo udsendinge til jer for at drøfte en mulig løsrivelse, mens der endnu var fred, men de blev forhindret i at udføre deres ærinde, fordi I nægtede at modtage dem. Denne gang blev vi opfordret af boioterne, og vi accepterede med det samme og vurderede, at det ville blive en dobbelt løsrivelse: fra alliancen med de andre grækere, ikke for at deltage i Athens undertrykkelse af dem, men snarere i deres befrielse; og fra Athen, for ikke engang i fremtiden at lade dem udslette os, men komme dem i forkøbet. [2] Vores løsrivelse er ganske vist sket tidligere end planlagt

og er derfor ikke grundigt forberedt; men netop derfor bør I så meget desto mere skynde jer at indlemme os i alliancen og sende en undsætningsstyrke afsted. På den måde vil I netop demonstrere, at I forsvarer folk i nød, og i samme moment gøre fjenden skade. [3] Nu har I chancen som aldrig før! Sygdom og voldsomme udgifter har lammet Athen, og deres flåde er dels ud for jeres kyster, dels indsat mod os. [4] Det er derfor usandsynligt, at de skulle råde over flere skibe at sætte ind, hvis I nu for anden gang i denne sommer foretager en invasion med land- og søstyrker på én gang. Enten vil de ikke kunne afværge jeres offensiv, eller også vil de være nødsaget til at trække deres flådestyrker hjem fra begge krigsskuepladser. [5] Og nu må man ikke tænke, at man så vil løbe sin helt egen risiko for et land, der ikke er ens eget: Lesbos virker måske langt herfra, men vores hjælp til jer vil mærkes tæt nok på. Krigen vil nemlig ikke blive ført i selve Attika, som nogen måske tror, men i de territorialbesiddelser, som Attika baserer sin magt på. [6] Tilførslen af finanser får Athen fra sine allierede, og den vil blive endnu større, hvis vi bliver undertvunget; for dels vil ingen andre vove at rive sig løs, dels vil de få kontrol også over vores midler, og vi selv risikerer at friste en endnu værre tilværelse end dem, der tidligere er kommet under åget. [7] Hvis I derimod går helhjertet ind i kampen på vores side, kan I til jeres allianceforbund tilføje en stat, der råder over en betragtelig flådestyrke – hvad I netop har allermest brug for – og I vil få meget lettere ved at besejre Athen, når I lister deres allierede fra dem, idet alle de andre nu vil tage mod til sig til at gå over til jer. Og I vil slippe af med den anklage, der nu hænger hovedet på jer, for ikke at komme dem, der river sig løs, til undsætning. Hvis I kan fremstå som befriere, vil I få en langt sikrere basis at føre krigen sejrrigt til ende på.

{14} I må derfor respektere både grækernes håb og forventninger til jer og Zeus Olympios, i hvis helligdom vi står, praktisk talt som asylsøgere. Bliv Mytilenes allierede og kom os til hjælp. Send os ikke bort: det er nok vore egne liv, vi risikerer, men alle vil drage fælles fordel, hvis vort forehavende krones med held – ligesom det i endnu højere grad vil blive til fælles skade, hvis vi fejler, fordi det ikke lykkes os at overbevise jer. Vis, at I er mænd af den støbning, som grækerne forventer, og som vi i vores kvide ønsker.”

{15} Det var, hvad mytilenerne sagde. Spartanerne og deres allierede lyttede til dem; og da de godtog deres argumenter, accepterede de ikke bare at indlemme mytilenerne i alliancen, men spartanerne pålagde også de tilstedeværende allierede i al hast at marchere til Isthmen med to trediedele af deres samlede styrker med henblik på at iværksætte en invasion af Attika. De mødte selv op som de første på Isthmen, hvor de gjorde trækslæder klar til at trække skibene over land fra Korinth og ned i havet på den side, der vender mod Athen, så de kunne foretage angrebet på én gang med skibe og landtropper. [2] Spartanerne udviste megen energi i dette foretagende, men de andre allierede var sene til at møde op: de var midt i høsten, og desuden var de trætte af at gøre militærtjeneste.

{16} Athenerne var klar over, at spartanerne gjorde disse forberedelser ud fra den antagelse, at Athen var svagt; og de ønskede derfor at demonstrere, at denne antagelse var forkert, og at de med lethed var i stand til afvise angreb fra den peloponnesiske flåde under ansejling uden at være nødt til at hjemkalde eskadren ved Lesbos. De bemandede derfor selv 100 skibe fra egne rækker med metoiker og borgere – dog med undtagelse af riddere og *pentakosiomedimnoi*. Eskadren stod ud og sejlede ned langs Isthmen, hvor de sørgede for at lade sig se af fjenden og også foretog landsætninger, præcis hvor på Peloponnes det passede dem. [2] Spartanerne tog denne højst uventede udvikling til efterretning og begyndte at mene, at lesbierne havde talt usandt. De betragtede nu projektet som umuligt at gennemføre af flere årsager: dels var deres egne allierede ikke mødt op, dels fik de løbende efterretning om, at de 30 athenske skibe, som var på togt omkring Peloponnes, nu var ved at hæрге egnene nær Sparta selv. De vendte derfor hjem igen, [3] men senere klargjorde de en eskadre, som skulle sendes til Lesbos. De rekvirerede i alt 40 skibe fra forskellige stater; og de udpegede Alkidas til at sejle med eskadren i sin egenskab af *nauarch*. [4] Den athenske eskadre på 100 skibe vendte hjem igen, da de så at spartanerne også havde trukket sig tilbage.

[{17} På den tid, da denne flåde var i søen, syntes Athen at disponere over omtrent det største antal tjenstdygtige og veltrimmede skibe på noget tidspunkt; men ved krigens udbrud var der lige så mange eller flere. [2] En flådestyrke på 100 skibe bevogtede nemlig dengang Attika, Euboia og Salamis, mens 100 andre var på togt omkring Peloponnes; og hertil skal lægges dem, som lå ved Poteidaia og andre steder, så der denne ene sommer var i alt 250 skibe i tjeneste. [3] Det var derfor flåden, der udgjorde den største finansielle belastning næst efter belejringen af Poteidaia; [4] for hoplitterne i

belejringsstyrkerne dér fik en løn på to drachmer hver om dagen (til deling mellem hoplitten selv og hans oppasser). Fra begyndelsen var der 3000 hoplitter, og denne styrke blev ikke mindre på noget tidspunkt under belejringen; og dertil kommer de 1600 mand under kommando af Phormion, som brød op, før belejringen var ført til ende. Og på alle skibene fik besætningerne den samme løn. Det var på den måde, Athens finanser på et tidligt tidspunkt begyndte at slippe op; og dette var det største antal skibe, det på noget tidspunkt havde i søen.]

{18} Omtrent samtidig med at spartanerne var beskæftiget på Isthmen, marcherede mytilenerne og deres lejetropper over land imod Methymna i den forventning, at byen ville blive overgivet til dem ved forræderi. De løb også storm på den; men da det på ingen måde gik, som de havde regnet med, trak de sig tilbage til Antissa, Pyrrha og Eresos. De ordnede forholdene i disse byer, så der var sikrere, udbedrede deres forsvarsværker og marcherede i al hast hjem igen. Da de havde trukket sig tilbage, rettede methymneerne et angreb mod Antissa; men indbyggerne og deres lejetropper gjorde et udfald, tilføjede methymneerne et nederlag og dræbte mange af dem, så de overlevende skyndsomst trak sig tilbage. [3] Da athenerne fik efterretning om dette – både at mytilenerne beherskede landjorden, og at deres egne tropper var for få til at holde dem indesluttet – sendte de ved begyndelsen af efteråret Paches, Epikouros' søn, ud som strateg, og med ham en styrke på 1000 hoplitter af borgerhæren. [4] De roede selv skibene på sejladsen derop; og da de var ankommet, gav de sig til anlægge en enkelt belejringsmur hele vejen rundt om Mytilene, byggede forter på de forskellige stærke punkter langs muren og anbragte garnisoner der. Så var Mytilene da endelig med magt afskåret fra både land og hav, og nu begyndte det at blive vinter.

{19} Athen havde stadig brug for flere midler til belejringen, selvom man for første gang internt havde inddrevet en ekstraordinær krigsskat på i alt 200 talenter. Der blev derfor også sendt en eskadre på 12 skibe under kommando af Lysikles og fire andre strateger rundt til de allierede stater for at opkræve penge af dem. [2] Lysikles sejlede så rundt og inddrev penge forskellige steder fra; og fra Myous i Karien drog han hen over Maiandros-sletten og længere ind i landet. Han nåede til bakkerne ved Sandios, så blev han angrebet af karerne og indbyggerne i Anaia; han selv blev dræbt og en stor del af resten af hæren med ham.

{20} I løbet af den samme vinter begyndte plataierne, som stadig blev belejret af peloponneserne og boioterne, at lide nød, fordi deres proviant var ved at slippe op; der var ingen hjælp at vente fra Athen, og de kunne heller ikke få øje på nogen som helst anden måde at redde sig på. De lagde derfor en plan sammen med de athenere, der var indesluttet sammen med dem, om i første omgang at se, om de kunne bryde ud ved at slå sig igennem og klatre over fjendens belejringsmure. Forslaget blev stillet af Theaitetos, spåpræsten Tolmides' søn, og Eupompidas, Daïmachos' søn, som desuden var deres strateg. Det var oprindeligt meningen, at de alle sammen skulle deltage, [2] men omtrent halvdelen af dem begyndte af den ene eller den anden grund at få betænkeligheder, fordi de vurderede, at projektet var ekstremt farligt. Omkring 220 frivillige holdt dog fast i planen, som de satte i værk på følgende måde. [3] Først lavede de stiger, som passede i højden med fjendens mur. Resultatet fandt de ved at måle antallet af murstenslag på et sted, hvor den del af muren, der vendte imod dem, ikke var kalket færdig. Der var mange, der talte lagene på én gang; så selvom nogle uvægerligt ville få et forkert resultat, ville de fleste regne sig frem til det korrekte tal; især da de foretog optællingen igen og igen og ikke var på lang afstand af muren, men kunne se den godt nok til dette formål. [4] På den måde kunne de altså beregne længden af stigerne ud fra tykkelsen af en enkelt mursten.

{21} Peloponnesernes mur var konstrueret på følgende måde. Der var i virkeligheden to separate murforløb: et der vendte indad imod Plataia, og et der skulle sikre mod angreb udefra, fra den side der vendte mod Athen. De to murforløb lå omtrent fem meter fra hinanden, [2] og på den ledige plads mellem murene var der bygget kvarterer, som var fordelt ud på vagtmandskabet. Det hele var bygget helt tæt sammen, så det så ud som én meget tyk mur med brystværn i begge retninger. [3] For hver tiende murtak var der opført et stort tårn af samme bredde som muren, og som spændte hele vejen fra den indre til den ydre murfaçade; der var derfor ikke nogen vej uden om tårnene, og den eneste passage gik midt igennem dem. [4] På våde og stormfulde nætter plejede vagterne derfor at forlade løbegangen og holde udvig inde fra tårnene, som jo stod tæt sammen og i øvrigt var overdækket. Det var sådan, belejringsmuren, der holdt plataierne indesluttet, var konstrueret.

{22} Da de nu var færdige med deres forberedelser, ventede de på en uvejrsmat med regn og blæst og uden måneskin, og brød så op. De samme mænd, som var ophavsmænd til planen, førte an i udfaldet. De krydsede først den grav, som omgav byen, og

derefter nåede de helt hen i ly af muren uden at blive opdaget af vagterne, som hverken kunne se en hånd for sig i det dybe mørke eller høre lyden af deres skridt, fordi vindens hylen overdøvede den. [2] Desuden sørgede de for at holde god afstand mellem sig, så klirren af våben, der slog mod hinanden, ikke skulle røbe dem. De var i øvrigt ganske let bevæbnet og havde kun sandaler på venstre fod for bedre at kunne stå fast i mudderet. [3] De nåede som sagt helt hen til muren på et sted midt imellem to tårne, som de vidste var ubemandet. De, der bar stigerne, gik forrest og satte dem op ad muren. 12 letbevæbnede mænd, kun med korte sværd og brystpansre, klatrede op ad dem under anførsel af Ammeas, Koroibos' søn, som selv var den første på muren. De andre klatrede op efter ham, og de gik seks mand mod hver sit tårn. Efter dem fulgte flere letbevæbnede mænd med korte spyd; andre, der kom bagefter, bar deres skjolde for dem, så de første lettere kunne klatre op og først få deres skjolde, når de kom i nærkontakt med fjenden. [4] Der var allerede kommet en del op, da vagterne opdagede dem fra tårnene: en af plataierne havde revet en teglsten løs fra en af murtakkerne i sit forsøg på at få fat, og nu røg den ned med et brag. [5] Der blev omgående råbt alarm, og hele hæren styrtede op på murene. På grund af uvejret og buldermørket havde de ingen anelse om, hvorfor der var slået alarm; og netop nu gjorde de plataiere, der var blevet tilbage i byen, et udfald mod muren på den modsatte side af det sted, hvor deres landsmænd var ved at klatre over, for at aflede opmærksomheden mest muligt fra dem. [6] I deres forvirring blev peloponneserne derfor stående på stedet; ingen af dem turde fjerne sig fra sin egen sektor og komme til undsætning, fordi de ikke kunne komme til klarhed over, hvad der foregik. [7] På ydersiden af muren rykkede den specialstyrke på 300, som havde en stående ordre om at komme til undsætning i enhver nødsituation, frem mod det sted, alarmskriget kom fra. Der blev tændt ildsignaler på den side, der vendte mod Theben, for at melde om fjendtlig aktivitet; [8] men som modtræk tændte plataierne inde i byen en masse bævner på bymuren, som de havde forberedt specifikt med henblik på denne situation: meningen var at forvrænge fjendens signalering i det håb, at de foreløbig ville fejltolke, hvad der faktisk foregik, og derfor undlade at komme til hjælp, indtil deres egne folk havde nået at slippe væk og komme i sikkerhed.

{23} I mellemtiden havde de, der var nået først op på muren, dræbt vagterne i tårnene på begge sider af sig og havde dem således under kontrol. Plataierne stillede sig nu i tårnenes midterpassage for at spærre dem af for ethvert angreb ad den vej. De stillede stiger fra muren op til toppen af tårnet og fik flere mænd derop; og fra tårnene kunne

de så holde fjendtlige forstærkninger på afstand ved at beskyde dem oppefra og nedefra samtidig, alt imens flertallet satte flere stiger til, væltede murtakkerne ned og hele tiden blev ved at klatre over muren på stykket mellem tårnene. [2] Så snart hver enkelt mand var kommet over, stillede han sig op sammen med de andre ved kanten af graven og afskød pile og kastede spyd efter enhver, der angreb langs muren og prøvede at hindre de andre i at komme over. [3] Da alle var nået over, klatrede mændene i tårnene ned igen som de sidste og nåede med stort besvær hen til graven; og i dette øjeblik nåede specialstyrken på 300 frem og gik til angreb med fakler i hænderne. [4] Imidlertid kunne plataierne, som stod på kanten af graven, bedre se dem inde fra det mørke, de stod i, og de sendte pile og kastespyd efter deres ubeskyttede dele; selv var de des mindre synlige i mulmet på grund af lysskæret fra faklerne. Derfor lykkedes det faktisk selv de bageste plataiere at vade igennem graven, selvom det var en drøj og vanskelig omgang. [5] Der var nemlig kommet et lag is på vandet – ikke så fast, at man kunne gå på det, men snarere den slags sjap, som kommer med norden- eller østenvinden; og fordi det havde sneet og stormet så meget i løbet af natten, var vandstanden i graven steget så højt, at de kun lige kunne holde hovedet over, da de vadede igennem. Ikke desto mindre var det overvejende på grund af uvejrets voldsomhed, at deres flugt overhovedet lykkedes.

{24} Plataierne brød så op fra graven og begav sig i samlet trop hen ad vejen mod Theben med Androkrates' herotempel på højre hånd ud fra den opfattelse, at det var det sidste, deres fjender ville mistænke dem for: at de skulle vælge en vej, der førte dem videre ind på fjendtligt territorium. Ved samme lejlighed kunne de i skæret fra deres fakler se peloponneserne optage forfølgelsen hen ad vejen til Athen, der fører over Kit-hairon og Dryoskephalai. [2] Plataierne fulgte da også vejen til Theben knap halvanden kilometer; derpå drejede de af og tog vejen mod bjergene i retning af Erythrai og Hysiai. De nåede bjergene og kom derfra sikkert til Athen. De var i alt 212 mand, men havde fra begyndelsen været lidt flere: nogle få var dog vendt tilbage til byen, før de var kommet over muren, og en enkelt bueskytte var blevet taget til fange ved ydergraven. [3] Peloponneserne opgav til sidst forfølgelsen og vendte tilbage til udgangspunktet. Plataierne tilbage i byen vidste intet om, hvad der var sket; og da de, der var vendt om, fortalte dem, at der ikke var nogen overlevende, sendte de en herold ud ved daggry for at bede om lov til at samle ligene op. Da de så fandt ud af, hvordan det faktisk forholdt

sig, lod de det falde igen. Sådan lykkedes det altså mændene fra Plataia at krydse mure og grave og nå i sikkerhed.

{25} Da denne vinter gik på hæld, blev spartaneren Salaithos udsendt fra Sparta til Mytilene på om bord på en triere. Han sejlede så langt som Pyrrha og gik derfra til fods; og ved at følge et udtørret flodleje til et sted, hvor belejringsmuren kunne forceres, lykkedes det ham at komme ind i Mytilene uden at blive opdaget. Han fortalte magistraterne, at en invasion af Attika ville blive koordineret med ankomsten af de 40 skibe, der skulle komme dem til hjælp, og at han selv var blevet sendt ud i forvejen for at meddele dem dette og i det hele taget tage hånd om tingene. Mytilenerne fattede nyt mod og var nu væsentligt mindre tilbøjelige til at indgå en overenskomst med athenerne. Sådan gik denne vinter til ende, og med den det fjerde år af den krig, som Thukydid har skildret.

{26} Den følgende sommer sendte peloponneserne først de 40 skibe afsted, som skulle komme Mytilene til hjælp, under deres nauarch Alkidas, som de også havde udnævnt til eskadrechef. Selv invaderede de og deres allierede omgående Attika for at presse athenerne på to fronter og derved mindske sandsynligheden for, at de greb ind over for eskadren, der var på vej til Mytilene. [2] Den øverstbefalende for denne invasion var Kleomenes, på vegne af sin nevø Pausanias, Pleistoanax' søn, som nok var konge, men endnu ikke myndig. [3] De hærgede både de samme områder af Attika, som de tidligere havde ødelagt, i det omfang noget havde nået at spire frem igen, og også alt andet, som de havde sparet ved de tidligere lejligheder. Derfor skabte denne invasion også flere problemer for Athen end nogen anden, næst efter nummer to i rækken; [4] for peloponneserne blev længe i landet, fordi de hele tiden ventede at høre nyt fra Lesbos om, hvad deres skibe, som de regnede med måtte være nået frem, havde udrettet. I løbet af denne tid pressede de på med deres hærgningsekspeditioner, indtil de havde lagt det meste af landet øde. Da der imidlertid ikke indløb nogen af de efterretninger, som de ventede, og deres forsyninger var sluppet op, trak de sig tilbage og spredtes, hvert kontingent til sin egen hjemby.

{27} I mellemtiden blev mytilenerne tvunget til at indgå en overenskomst med athenerne: skibene var lang tid om rejsen og var ikke nået frem, og deres forsyninger var nu sluppet op. Kapitulationen fandt sted under følgende omstændigheder. [2] Selv Salaithos havde opgivet håbet om, at skibene ville komme, så han udleverede hoplitvåben til folket, som indtil da kun havde haft lette våben, i den hensigt at angribe athe-

nerne. [3] Men da de først havde fået deres våben, ville de ikke længere adlyde deres foresatte: de samledes i store demonstrationer og krævede, at de herskende klasser bragte kornreserverne ud i det fri og distribuerede dem ligeligt blandt alle. Ellers, sagde de, ville de på egen hånd nå til en overenskomst med athenerne og udlevere byen til dem. {28} Magthaverne indså, at de intet kunne gøre for at forhindre det, og at det ville være farligt for dem at stå uden for en eventuel overenskomst. Begge parter slog sig derfor sammen om at indgå en aftale med Paches og hæren om kapitulation på disse betingelser: athenerne skulle have ret til at gøre, som de fandt for godt med mytilenerne, og byen skulle åbnes for de athenske tropper. Selv måtte mytilenerne sende repræsentanter til Athen med henblik på en afgørelse af deres skæbne; og indtil disse repræsentanter vendte hjem igen, måtte Paches hverken fængsle nogen mytilenere, gøre dem til slaver eller henrette dem. [2] Sådan kom overenskomsten altså i stand; men de mytilenere, der havde været mest aktive i forhandlingerne med Sparta, var så rædselsslagne, da de athenske tropper rykkede ind i byen, at de ikke kunne forholde sig i ro, men satte sig trods alle forsikringer ved altrene for at søge asyl. Paches fik dem til at rejse sig igen med løfter om ikke at gøre dem nogen fortræd, og han internerede dem derefter på Tenedos, indtil athenerne fik truffet en nærmere beslutning. [3] Han sendte også nogle trierer til Antissa og fik også den i sin magt og traf i det hele taget de militære forholdsregler, som han fandt for godt.

{29} Peloponneserne ombord på de 40 skibe, som jo skulle være sejlet Mytilene til undsætning hurtigst muligt, spildte tiden allerede på sejladsen omkring Peloponnes; og på resten af sørejsen tog de det også med ro, hvorved det da også lykkedes dem at undgå at blive opdaget af det athenske hjemmeforsvar, lige indtil de lagde ind ved Delos. Da de derfra nåede frem til Ikaros og Mykonos, hørte de første gang, at Mytilene var faldet. [2] De ville gerne være helt sikre i deres sag og sejlede derfor videre til Embaton ved Erythrai; og da de lagde ind der, var der gået syv dage siden Mytilenes fald. Her fik de pålidelige efterretninger og gav sig til at drøfte, hvad de skulle gøre i denne situation; og en mand fra Elis ved navn Teutiaplos sagde følgende.

“{30} Min mening, Alkidas og alle mine andre peloponnesiske medkommandanter, er, at vi skal sejle videre til Mytilene – nu, med det samme, og før vi bliver opdaget. [2] For vi vil sandsynligvis finde, at bevogtningen lader meget tilbage at ønske, når fjendens tropper kun lige har erobret byen; og speci-

elt da når det gælder søsiden, som de mindst af alt venter et fjendtligt angreb fra, og hvor vi for en gangs skyld netop har vores styrke. Desuden er det sandsynligt, at deres infanteri er dårligt organiseret og indkvarteret i spredt orden over hele byen, da de jo mener at have situationen fuldstændig under kontrol. Så hvis vi derfor falder over dem uventet, og om natten, regner jeg med, at vi kan få greb om tingene med hjælp fra indbyggerne – hvis der ellers er nogen tilbage, der er på vores side. [4] Vi må ikke vige tilbage for faren! Sådan noget her skal vi se som lige præcis en af 'krigens ubekendte faktorer', som en strateg både selv skal tage sig i agt for og få øje på og udnytte til at angribe fjenden – så er der gode chancer for succes.”

{31} Det var, hvad Teutiaplos sagde; men det lykkedes ham ikke at overbevise Alkidas. Nu var der nogle andre, nogle af de politiske flygtninge fra Ionien og de lesbiere, som var med om bord, der opfordrede Alkidas til – siden dette her var for farligt for ham – så i stedet at erobre en af byerne i Ionien eller Kyme i Aiolis. På den måde ville de kunne bruge den pågældende by som base og forsøge at få Ionien til at gøre oprør (og det var der gode chancer for, sagde de, eftersom de jo havde været velkomne alle vegne) og således gradvis berøve Athen en ekstremt vigtig indtægtskilde; og oven i købet kunne de påføre den store udgifter til en eventuel blokade. Og de mente også, der var en chance for, at Pissouthnes kunne overtales til gå ind i krigen på deres side. [2] Men heller ikke det ville Alkidas gå med til: hans tanker kredsede helt overvejende om hurtigst muligt at nå tilbage til Peloponnes igen, nu da han var kommet for sent til at undsætte Mytilene.

{32} Han stak derfor til søs fra Embaton og sejlede ned langs kysten, og undervejs lagde han ind ved Myonnesos på Teos' territorium. Her lod han de fleste af de krigsfanger, der var blevet taget undervejs, myrde. [2] Da han lå for anker ud for Ephesos, blev han opsøgt af nogle repræsentanter for de samiere, der opholdt sig i Anaia. De foreholdt ham, at det ikke var en måde at befri Grækenland på sådan at henrette mænd, der hverken havde løftet en hånd imod ham eller overhovedet var hans fjender, men simpelthen tvunget ind i en alliance med athenerne. Hvis han ikke holdt op, sagde de, ville han gøre meget få fjender til sine venner, og i stedet få fuldt op af fjender blandt sine venner. [3] Alkidas gav dem ret, og han løslod derefter alle de chiere, der var blandt krigsfangerne, og også nogle andre. Folk var nemlig ikke flygtet, når de fik

hans skibe i sigte; tværtimod kom de nærmere i den tro, at det var athenske skibe: de regnede ikke et øjeblik med, at peloponnesiske skibe ville vove sig så nær Ionien, når athenerne havde herredømmet til søs.

{33} Alkidas sejlede fra Ephesos i al hast og begyndte ligefrem at flygte. Han var nemlig blevet observeret af *Salaminia* og *Paralos* (som tilfældigvis var for udadgående fra Athen), mens han stadig lå for anker ved Klaros; og da han frygtede, at de skulle optage forfølgelsen, holdt han en kurs tværs over åbent hav, fast besluttet på så vidt muligt ikke at lægge ind til land noget sted, før han nåede Peloponnes.

[2] Der indløb nu først én melding til Paches og athenerne fra Erythrai, og derefter blev de ved at komme allevegne fra. Eftersom Ionien manglede forsvarsværker, var de nemlig meget bange for, at peloponneserne på deres togt langs kysten skulle storme deres byer og erobre dem, også selv om de ikke havde tænkt sig at udnytte denne fordel til at blive i landet. Til sidst nåede også *Paralos* og *Salaminia* selv frem og meldte, at de havde observeret Alkidas nær Klaros. [3] Paches optog ivrigt forfølgelsen og forfulgte Alkidas så langt som til øen Patmos; men da det stod klart, at han ikke længere kunne indhentes, afbrød Paches og begyndte at sejle tilbage igen. Han havde håbet på at få kontakt med Alkidas' eskadre på åbent hav; men når det nu ikke kunne være, regnede han det faktisk for et held, at de ikke var blevet tvunget ind et eller andet sted, hvor de havde været nødt til at slå lejr og således volde athenerne det besvær at holde vagt over dem og opretholde en blokade.

{34} På sejladsen tilbage langs kysten lagde Paches igen til i havnebyen Notion på Kolophonens territorium. Nogle af kolophonierne havde bosat sig der, efter at den øvre by var blevet indtaget af Itamanes og orientalerne, som var blevet tilkaldt som støtte for den ene side i en lokal politisk magtkamp. Kolophon faldt omtrent samtidig med den anden peloponnesiske invasion af Attika. [2] Der var imidlertid siden udbrudt yderligere interne stridigheder mellem de kolophoniere, der havde bosat sig i Notion. Den ene side havde hentet arkadiske og orientalske lejesoldater ind fra Pissouthnes; de havde indkvarteret disse i et område af byen, som var afskåret fra resten ved en skillemur, og dannet et nyt borgerskab sammen med de persersympatiserende kolophoniere fra den øvre by, som siden sluttede sig til dem. Den anden side, som var blevet tvunget til at vige for de andre, var i eksil og havde nu hentet Paches ind. [3] Paches inviterede så Hippias, den øverstbefalende for de arkadere, der lå i den afmurede sektor, til en forhandling på de vilkår, at hvis de ikke nåede frem til et tilfredsstillende

resultat, skulle Hippias bringes uskadt og velbeholden tilbage til fæstningen. Hippias kom så ud, og Paches anbragte ham under bevogtning, men dog ikke i lænker. Selv foretog han et overraskelseangreb på fæstningen; og da overrumplingen var komplet, lykkedes det ham at indtage den. Han lod arkaderne og alle de orientelere, der blev fanget, henrette. Derpå lod han Hippias føre ind i fæstningen, ganske som han havde lovet; men så snart han var kommet indenfor, lod Paches ham pågribe og skyde ned med pile. [4] Athenerne overlod derpå Notion til kolophonierne, dog med undtagelse af persersympatisørerne. Senere sendte Athen kolonister ud og nygrundlagde Notion med en forfatning modelleret efter deres egen, efter at man havde samlet alle de kolophoniere dér, der befandt sig spredt rundt omkring i de forskellige bystater.

{35} Da Paches var nået tilbage til Mytilene, undertvang han Pyrrha og Eresos. Derpå fangede han spartaneren Salaithos, som blev fundet i skjul inde i byen; og han sendte ham til Athen sammen med de mænd, som han havde interneret på Tenedos, og hvem han ellers mente var ansvarlige for oprøret. [2] Han sendte også hovedparten af sine tropper hjem, og med de resterende blev han tilbage på Mytilene og arrangerede forholdene i Mytilene og på resten af Lesbos, som han fandt for godt.

{36} Da Salaithos og de andre fanger ankom til Athen, henrettede athenerne omgående Salaithos på trods af de forskellige tilbud, han kom med, herunder ikke mindst at få gennemført en tilbagetrækning af de peloponnesiske styrker fra Plataia, som på dette tidspunkt stadig var under belejring. [2] De diskuterede også, hvad de skulle stille op med de andre, og i deres øjeblikkelige ophidselse besluttede de at lade ikke alene de tilstedeværende, men samtlige voksne mænd i Mytilene henrette, og at sælge kvinder og børn som slaver. De var forbitrede over, at mytilenerne i det hele taget havde gjort oprør; men især over at det var sket, selv om Mytilene ikke havde undersåt-status sådan som de andre medlemsstater. Desuden havde det bidraget specielt kraftigt til foretagendet, at en peloponnesisk flådestyrke havde vovet at løbe den risiko at sætte over til Ionien for at komme Mytilene til undsætning; og netop derfor mente athenerne, at oprøret måtte have været planlagt lang tid i forvejen. [3] De sendte derfor en triere afsted til Paches med besked om, hvad de havde besluttet, og med ordre om øjeblikkelig at gøre det af med mytilenerne. [4] Næste dag kom de meget hurtigt på andre tanker; og når de tænkte nøjere efter, mente de, at det var brutalt og ude af proportioner at udlette en hel bystat i stedet for bare de ansvarlige. [5] Da de mytilenske repræsentanter i byen og de athenere, der støttede dem, opfattede dette stemningskift,

lykkedes det dem at stemme myndighederne for at afholde en ny debat. De havde ikke noget videre besvær med at overtale dem, fordi de også godt selv var klar over, at flertallet af borgerne ønskede, at nogen gav dem chancen for at drøfte sagen igen. [6] Der blev omgående indkaldt til folkeforsamling, hvor der blev fremsat forskellige forslag; og navnlig af Kleon, Kleainetos' søn, hvis forslag om at lade mytilenerne henrette var gået af med sejren dagen før. Han var i det hele taget den mest yderliggående og hensynsløse blandt borgerne, og han var på det tidspunkt så langt den, der havde størst indflydelse hos folket. Han trådte nu op på talerstolen og sagde følgende.

{37} “Jeg har ganske vist ved mange tidligere lejligheder konstateret, at demokrati er en ubrugelig konstruktion til at regere et imperium med, men det har dog aldrig stået mig klarere end nu, hvor I er ved at fortryde jeres beslutning om Mytilenes skæbne. [2] I har ingen grund til frygt eller mistanke til hinanden i jeres daglige liv, og derfor har I den samme indstilling over for vores allierede; og hvadenten I lader jer besnakke af argumenter til at begå fejl eller bevæge af klynkeri til at gøre dem indrømmelser, kan I åbenbart ikke forestille jer, at den slags blødsødenhed er særdeles farlig for jer selv og alligevel ikke skaffer jer nogen som helst taknemmelighed fra dem. I tænker slet ikke på, at jeres herredømme faktisk er et tyranni, at jeres undersætter kun ufrivilligt finder sig i det og hele tiden konspirerer mod jer, og at I ikke sikrer jer deres lydighed på grund af de opmærksomheder, I måtte gøre dem til skade for jer selv, men på grund af den dominans I har etableret over dem på basis af jeres egen styrke snarere end popularitet. [3] Men det værste af alt er dog, hvis ingen af vore beslutninger får lov at stå urokket, og hvis vi ikke kan indse, at en stat, hvor lovene er i kraft, selvom de måske ikke er perfekte, er stærkere end en, hvor lovene nok er gode, men bare ikke bliver respekteret; at sund sans i forbindelse med mangel på uddannelse er langt mere gavnligt end udspekulerethed uden nogen som helst moral, og at helt almindelige mennesker i reglen forvalter deres stater bedre end de lidt for intelligente. [4] De intelligente vil nemlig gerne fremstå klogere end lovene og vinde enhver offentlig debat, som om de ikke kunne finde andre sammenhænge at udstille deres intellekt i; og deres tåbeligheder ender for det meste med at styrte staten i ulykke. Folk, der ikke har alt for høje tanker om deres egen intelligens, er helt

på det rene med, at lovene er klogere end dem selv, og de bilder sig ikke ind at være særligt gode til at finde svagheder i slebne debattørers argumentation; men da de altså snarere optræder i rollen som upartiske domsmænd end som konkurrenter, lykkes tingene i reglen for dem. [5] Sådan bør vi også optræde: vi må ikke lade os forlede af en duel på intelligens og udspekulerethed til at give jer – folket – råd, der er i modstrid med vores egentlige mening.

{38} Hvad mig selv angår, er jeg stadig af samme mening; og jeg undrer mig for det første over de folk, der foreslår at tage mytilenernes skæbne op til fornyet debat og dermed forårsager en udsættelse, der snarere er til fordel for de skyldige – for på den måde når den skadelidtes vrede mod forbryderen jo at køle af, når han skal øve gengæld; når gengældelsen derimod følger tættest muligt på selve begivenheden, svarer den bedst og mest fyldestgørende til forseelsen. For det andet undrer jeg mig over, hvad det dog kan være for en mand, der vil opponere imod mit synspunkt og påstå at kunne godtgøre, at mytilenernes forbrydelser i virkeligheden er til gavn for os, mens vores ulykker er til skade for vore allierede! [2] Det er jo indlysende, at en, der gør forsøget, enten må have så stor tiltro til sine talegaver, at han kan forsøge at påvise, at I slet ikke har truffet de beslutninger, der helt åbenlyst var enighed om – eller også må han være lokket af personlig gevinst til at forsøge at føre jer bag lyset med sine omhyggeligt polerede og besnærende argumenter. [3] I den slags konkurrencer giver staten sejrspisen til andre, men det er den selv, der løber risikoen derved. [4] Og det er jer, der er skyld i det, I som organiserer disse forkvaklede konkurrencer! I er vant til bare at være tilskuere til taler og publikum til de egentlige handlinger. Hvis bare en dygtig taler advokerer et eller andet fremtidigt projekt, betragter I det på den baggrund uden videre som muligt; og jeres vurdering af det, der allerede er sket, baserer I ikke så meget på de fakta, I kan se med jeres egne øjne, som på hvad I hører fra nedrakkere, der forstår at belægge deres ord. [5] I tager prisen for at lade sig snøre af nye og overraskende argumentationsmåder, og også for at nægte at rette jer efter det gennemprøvede og godkendte; for I er altid slaver af, hvad der netop nu er anderledes og spændende, og foragtere af det tilvante. [6] Enhver af jer ville ønske, at han selv havde evnerne til at være taler og fremsætte sådanne forslag, men i mangel af bedre må I konkurrere med dem, der faktisk fremsætter

dem, ved ikke at virke langsomme i opfattelsen af argumentationen, ved at applaudere en skarp pointe, næsten før den er fremsat, og ved jeres iver efter at være på forkant med argumentationens gang – og ved jeres langsomhed i at overskue konsekvenserne af den. [7] Det er næsten, som om I søger efter en anden virkelighed end den, vi lever i, uden dog af den grund at forstå de faktiske omstændigheder ordentligt. I ligger rent ud sagt under for alt, hvad der er spændende at lytte til, og I minder mere om folk, der sidder som publikum til sofistoptrædener end folk, der drøfter deres stats affærer.

{39} Det er den opførsel, jeg forsøger at vænne jer af med ved at vise jer, at Mytilene har gjort os større uret end nogen anden enkeltstående bystat. [2] Jeg kan måske godt tilgive dem, der falder fra, fordi de ikke kan udholde jeres herredømme, eller fordi de er blevet tvunget til det af fjenden. Men når der er tale om folk, der bor på en ø og har forsvarsværker og ikke har nogen grund til at frygte vores fjender undtagen til søs, hvor de for øvrigt selv er godt beskyttet mod dem i kraft af deres egen flåde af trierer, og som oven i købet har beholdt deres selvstyre og har nydt den højeste anseelse hos os – kan man så komme udenom, at der ikke er tale om løsrivelse (for løsrivelse forudsætter jo, at folk har været undertrykt med magt), men reelt om sammensværgelse og væbnet opstand? Har de ikke prøvet på at udslutte os ved at slutte sig til vore argeste fjender? Det er da endnu værre, end hvis de på egen hånd havde skaffet sig den fornødne styrke og så havde ført åben krig imod os. [3] De tog ikke ved lære af den skæbne, der var overgået de naboer, der allerede havde revet sig løs fra os og var blevet besejret; og den lykkelige tilstand, de netop da befandt sig i, fik dem heller ikke til at tøve med at slå ind på en yderst farlig kurs. De blev overmodige i deres tillid til fremtiden; og med forhåbninger, som overgår deres formåen, men ikke engang står mål med deres ambitioner, har de erklæret os krig. De har altså fundet det passende at sætte magtanvendelse over retfærdighed og valgt akkurat det øjeblik til at angribe os, hvor de mente at kunne få held med deres forehavende – uden at have lidt nogen overlast fra vores side. [4] Når en stor lykke særlig pludseligt og uventet tilsmitter en stat, får dette den gerne til at få for høje tanker om sig selv. For det meste er folk tryggere med et rimeligt mål af succes end med et helt ekstraordinært, og det er på en måde lettere for dem at holde ulykken på afstand end

det er at bevare lykken konstant. [5] Vi burde for længe siden være holdt op med at give Mytilene privilegier frem for andre, så ville deres indbildskhed ikke have vokset sig så voldsom: det er normal menneskelig adfærd at foragte tjenstvillighed og beundre en urokkelig attitude. [6] Derfor skal de også nu straffes i et omfang, der svarer til deres forbrydelse. Og her må I ikke lægge ansvaret hos oligarkerne alene og så frikende det brede folk: de var alle sammen lige gode om at konspirere mod jer, også dem, der kunne være kommet til jer og nu atter sidde i sikkerhed i deres by. I stedet mente de, at det var sikrere at slutte sig til oligarkerne og tage chancen sammen med dem, og derfor var de også sammen om løsrivelsen. [7] Tænk også på konsekvenserne i forhold til resten af vore allierede: hvis I virkelig har tænkt jer at taksere det til samme straf at rive sig løs tvunget af fjenden og at gøre det af egen fri vilje, tror I så virkelig, der er en eneste, der ikke vil bruge det tyndest tænkelige påskud til at rive sig løs, når præmien for succes er frihed og straffen for fiasko den rene bagatel? [8] Og i mellemtiden er vi så nødsaget til at risikere vore liv og finanser imod hver eneste stat; og i de tilfælde, hvor det lykkes for os, overtager vi en ren ruin og bliver således for fremtiden afskåret fra at opkræve den tribut, vi baserer vores styrke på, mens vi i tilfælde af fiasko følger endnu en fjende til dem, vi har i forvejen, så vi kan bruge den tid, vi skulle bruge på at kæmpe mod vore nuværende fjender, på at bekriige vore egne allierede.

{40} Vi bør derfor ikke udstrække noget som helst håb til dem om at tilgivelse kan sikres ved ord eller købes for penge, fordi det er 'menneskeligt at fejle'. De har nemlig ikke skadet os ufrivilligt; nej, de har konspireret mod os med vilje og vidende. Og der kan kun være tale om tilgivelse for det, som man ikke har gjort af egen fri vilje. [2] Jeg for min part kæmpede tidligere indædt, og kæmper stadig, for at holde jer fra at omstøde det, der én gang er vedtaget. I må ikke begå de tre fejl, som er så ekstremt skæbnesvangre for enhver imperiemagt: medlidenhed, afhængighed af at lytte til argumenter, og anstændighedsfølelse. [3] Medynk er nemlig rimeligt i et gensidigt forhold mellem ligsindede, ikke over for folk, der aldrig selv vil vise nogen medlidenhed, og som uundgåeligt befinder sig i en tilstand af konstant fjendskab med os. Og de talere, der underholder os med deres argumentationskunst, kan jo afholde de-

res konkurrencer i andre, mindre afgørende sammenhænge, ikke i dem hvor staten må betale en høj pris for en kort fornøjelse, mens de selv kan høste en nydelig belønning for deres nydelige ord. Og anstændighedsfølelse er det på sin plads at udvise over for dem, der også i fremtiden vil være vore loyale venner, ikke over for folk, der bliver sig selv lig og er mindst lige så meget vore fjender som før. [4] Lad mig opsummere helt kort: hvis I følger mit råd, vil I på én gang behandle mytilenerne, som de har fortjent, og tilgodese jeres egne interesser. Hvis I træffer nogen anden afgørelse, gør I ikke så meget *dem* en tjeneste som fælder dom over jer selv. For hvis det var rigtigt af dem at rive sig løs, må jeres herredømme over dem vel være forkert. Hvis I derimod gør krav på at herske over dem uden skelen til, hvad der er passende, så er I mindst sandsynligt også nødt til at se bort fra ret og rimelighed og straffe dem i overensstemmelse med jeres egne interesser – eller også må I opgive jeres imperium, så I risikofrit kan give den som filantroper. [5] I jeres egen sikkerheds interesse må I insistere på den samme straf, som de havde tiltænkt jer. I må ikke, nu I har overlevet anslaget, fremstå som mindre følsomme over for smerte end konspiratorerne selv. Tænk bare på, hvad de sikkert ville have gjort ved jer, hvis de havde vundet – især da det jo var dem, der tog initiativet. [6] Det er typisk dem, der gør andre fortræd uden nogen som helst grund, som går til ekstremer for at udlette modstanderen totalt, fordi de fornemmer faren ved at lade ham overleve: de ved udmærket, at den, der overlever et uprovokeret angreb, er en bitrere fjende end en modstander på lige vilkår. [7] Forråd derfor ikke jer selv. Tænk tilbage, så tæt på I kan, på jeres følelser til at begynde med, hvordan jeres første og eneste prioritet var at undertvinge Mytilene. Udøv jeres gengældelse *nu*, uden at give efter for en forbigående svaghed og uden et eneste øjeblik at glemme den fare, der svævede over jeres hoveder. Giv dem den straf, de har fortjent, og statuér et umisforståeligt eksempel for vore andre allierede på, at straffen for løsrivelse er døden. Når dén lektie først er lært, vil I ikke i samme grad blive nødt til at negligere fjenden for at have hænderne frie til at kæmpe mod jeres egne allierede.”

{41} Det var, hvad Kleon sagde. Efter ham kom så Diodotos, Eukrates' søn. Han havde ved den forrige folkeforsamling opponeret heftigt imod forslaget om at henrette mytilenerne; og nu gik han igen op på talerstolen og holdt følgende tale:

“{42} Jeg har intet at bebrejde dem, der har stillet forslag om en genåbning af debatten om Mytilenes skæbne, lige så lidt som jeg har sympati for dem, der protesterer imod, at så vigtige spørgsmål bliver drøftet adskillige gange. Efter min mening er der to ting, der er helt uforenelige med at træffe gode beslutninger, nemlig hastværk og hidsighed: hidsighed går gerne hånd i hånd med tåbelighed, hastværk med en primitiv og kortsynet tænkemåde. [2] Den, der indædt forfægter det synspunkt, at ord ikke kan fungere som vejledere for handling, er enten uintelligent eller har personlige interesser i sagen: uintelligent er han, hvis han virkelig mener, at der findes andre måder at udrede det, der endnu ligger i fremtiden og derfor er dunkelt; og personlige interesser må han have, hvis han indser, at han ikke kan levere en god tale for en dårlig sag og derfor med god, gedigen tilsværtning prøver at intimidere både eventuelle opponenter og tilhørere. [3] Men det vanskeligste af alt at håndtere er dog især den slags mennesker, der allerede i forvejen anklager andre for at være bestukket til at levere et eller andet stykke paraderetorik. Hvis de så endda bare anklagede deres modstandere for dumhed, kunne den overvundne i det mindste trække sig tilbage med et omdømme som en hæderlig, omend uintelligent person. Men når en anklage for uhæderlighed også klæber til ham, fremstår han som mistænkelig, hvis hans synspunkt sejrer – og i modsat fald som både dum og uhæderlig. [4] Staten har ingen gavn af, at det foregår på den måde; for den går glip af gode råd, når folk bliver bange for at sige noget. Rent faktisk ville det være allerbedst for staten, hvis borgere af denne type slet ikke duede som talere, for så ville risikoen for at lade sig besnakke til at begå fejl ikke være nær så stor. [5] En god borger bør ikke forsøge at skræmme sine opponenter, men i stedet prøve at virke som den mest overbevisende taler i en åben og fair debat. På samme måde bør en fornuftig stat ikke hele tiden tildele sin bedste rådgiver i almindelighed nye æresbevisninger, men i øvrigt heller ikke fjerne nogen af dem, han allerede har. Og hvis et forslag får fiasko, bør ophavsmanden aldeles heller ikke vanæres – og da

slet ikke straffes. [6] På den måde vil succesrige talere ikke blive fristet til at lefle for folket og sige noget, der er i modstrid med deres egentlige mening, i håbet om at opnå endnu større æresbevisninger; og de, som ikke har vundet tilslutning, vil ikke blive fristet til at ty til den samme slags populistisk leflen i håbet om at få det brede folk på sin side.

{43} Ikke desto mindre gør vi det stik modsatte – og endda mere til: hvis nogen faktisk stiller det bedste forslag på trods af en mistanke om hans personlige profit af sagen, lader vi vores irritation over en trods alt uunderbygget mistanke om profit berøve staten en sikker fordel. [2] Det er blevet etableret praksis, at rent og skært gode råd ikke bliver modtaget med spor mindre skepsis end dårlige; og derfor er det ikke kun den mest uhyrlige politiks fortællere, der må benytte sig af bedrag for at vinde folket for sig – selv de bedste rådgivere må i lige så høj grad ty til løgn for at fremstå troværdige. [3] Denne stat må være den eneste, hvor det på grund af vores overdrevne udspekulerethed er umuligt ærligt og redeligt at gøre noget godt for os, medmindre man bedrager sig til det; for selv den, der helt åbent gør os en tjeneste, får til tak en mistanke hæftet på sig om på en eller anden måde i hemmelighed at skumme fløden af det. [4] Selv under disse vilkår må I nu alligevel have tillid til, at vi talere anlægger nogle betragtninger, der ser noget længere frem end jeres eget kortsynede perspektiv; især da vi jo kan stilles til ansvar for de råd, vi giver, mens I derimod ikke står til ansvar for den måde, I forvalter dem på. [5] Hvis det nu havde lige ubehagelige konsekvenser for den, der stiller forslaget, og den, der lader sig overtale til det, ville jeres beslutninger nok være mere præget af besindighed; men som det er, lader I, når noget går galt, i jeres øjeblikkelige ophidselse straffen gå ud over én person – forslagsstilleren – uden dog at straffe nogen af jer selv, skønt der jo var mange om at føre denne fejl ud i livet.

{44} Jeg har hverken taget ordet her for at opponere og tale mytilenernes sag eller for at anklage dem. Hvis vi ellers kan bevare overblikket, er spørgsmålet for os i dette tilfælde nemlig ikke, om de er skyldige eller ej, men i hvilket omfang vi tilgodeser vore egne interesser. Selv om jeg aldrig så meget kan påvise, at de er skyldige, har jeg ikke af den grund tænkt mig at anbefale så drastisk et skridt som henrettelse, medmindre det netop er til gavn for os:

[jeg kunne måske pege på visse] formildende omstændigheder, [men ville ikke derfor råde til at lade dem slippe,] hvis ikke det helt tydeligt var til statens fordel.¹ [3] Det er min opfattelse, at de beslutninger, vi skal træffe her, gælder fremtiden snarere end nutiden. Og når Kleon i den forbindelse især insisterer på, at det vil være gavnligt i fremtiden og formindske risikoen for løsrivelse at taksere det til dødsstraf, så insisterer jeg selv i lige så høj grad på at tilgodese vore fremtidige interesser, men kommer til den stik modsatte konklusion. [4] Jeg håber virkelig ikke, I vil lade jer dupere af hans besnærende argumenter til at foragte mines reelle nytteværdi. For da hans argumentation jo i højere grad går på spørgsmålet om retfærdighed og derfor er afpasset efter den ophidselse, I lige nu føler over for mytilenerne, kunne den udmærket rive jer med sig; men nu befinder vi os jo netop ikke i en retssag mod dem og har derfor ikke brug for retfærdighed, nej, vi rådslår om, hvad det vil være nyttigt for os at gøre med dem.

{45} Nuvel. I de forskellige stater er der mange forseelser, der takseres til dødsstraf, også nogle, der ikke svarer til straffens hårdhed, men er langt mindre. Ikke desto mindre får håbet altså nogle mennesker til at sætte livet på spil; og der er endnu aldrig nogen, der har givet sig i kast med et farligt forehavende ud fra en overbevisning om, at planen *ikke* ville lykkes for dem. [2] Og hvilken stat har nogensinde revet sig løs i forventning om at råde over mindre krigsmateriel, end opgaven kræver? [3] Det ligger til den menneskelige natur at begå fejl, både i den private og den offentlige sfære; og der findes ikke den lov i verden, der kan forhindre dette, eftersom mennesket har været igennem hele registret af mulige straffeskærpelser i et fortvivlet forsøg på at nedbringe mængden af kriminalitet. I gamle dage var der velsagtens fastsat mildere straffe selv for de værste forbrydelser; men da der blev ved med at blive begået lovbrud, er de efterhånden blevet skærpet, indtil man nåede til dødsstraf for de fleste forbrydelser. Og alligevel bliver loven *stadig* brudt. [4] Enten må man derfor finde på endnu mere skræmmende afskrækkelsesmetoder end dødsstraf, eller også må man indse, at den ingen virkning har; og at

1. Teksten er åbenlyst korrump på dette sted. Der er rimeligvis faldet nogle ord ud, og jeg har derfor (omtrentligt) fulgt Bergks forslag til en emendation (*apud* Gomme *HCT* I: 317).

fattigdom, som ved simpel nød avler vovemod, magt, som ved selvovervurderingens arrogance avler ambitioner, og livets andre omskiftelser, som fastholder dem i forskellige lidenskaber, med overvældende, ja, uimodståelig kraft driver mennesker ud i farerne. [5] Håb og begær spiller altid ind: begæret fører an, og håbet følger efter; begæret udpønser anslaget, og håbet antyder den overflod af muligheder, som tilfældigheder kan levere. Og tilsammen anretter de de største ulykker, for idet deres magt er usynlig, har den større indflydelse end farerne lige for éns øjne. [6] Tilfældet er også en ingrediens og bidrager akkurat lige så meget til fantastierne; for når den nu og da uventet kommer til hjælp, lokker den en og anden til at tage chancen, selv fra en ugunstig position. Det gælder i lige så høj grad på statsniveau, og så meget mere som det her er de allervigtigste ting såsom frihed eller herredømme over andre, der er på spil; og hvert enkelt individ, der optræder sammen med resten af det store fællesskab, overvurderer på irrationel vis sin egen formåen. [7] Det er kort sagt umuligt (og man må være umådeligt naivt for at tro, at det kan lade sig gøre), enten med lovens kraft eller med andre afskrækkelsesmetoder, at holde den menneskelige natur stangen, når først den for alvor har sat sig for at gennemføre noget.

{46} Vi må derfor ikke lade en overbevisning om dødsstraffens påståede effektivitet forplumre vores dømmekraft, ligesom vi ikke bør berøve eventuelle løsevne allierede ethvert håb om, at de kan få en chance til at angre og hurtigst muligt råde bod på deres fejltrin. [2] Tænk engang over det: under vores gældende politik vil en stat, der faktisk river sig løs, måske indse, at dens oprør ingen chancer har for at lykkes, og derfor søge en overenskomst med os, mens den endnu er i stand til at erstatte vores krigsomkostninger og dermed også for fremtiden betale os tribut. Vedtager vi derimod den foreslåede politik, tror I så ikke, de alle som én vil forberede deres løsrivelse endnu grundigere end nu og holde ud til det allersidste under belejring, når det alligevel kan komme ud på ét, om de kapitulerer med det samme eller sidenhen? [3] Og hvordan kan det undgå at være til skade for os at skulle bruge penge på at ligge dér og opretholde en belejring – for en overenskomst er der jo ingen chance for – og så endda, hvis vi endelig erobrer byen, at måtte overtage en ren ruin, så vi fremover ingen tribut får fra den? Det er jo netop tributten, der

giver os vor styrke over for fjenden. [4] Vi skal derfor ikke skade os selv ved at optræde som nøjeregnende dommere over folk, der har begået et fejltrin, men langt hellere se på, hvordan vi i fremtiden kan straffe moderat og derigennem have det fulde finansielle udbytte af stater, der stadig har den fornødne styrke til at yde deres bidrag; ligesom vi ikke skal basere vor sikkerhed på streng overholdelse af lovens bogstav, men på årvågenhed i et rimeligt omfang. [5] Som det er nu, gør vi det stik modsatte: hvis en fri stat med tvang bliver holdt under vort herredømme, men – naturligt nok – forsøger at rive sig løs for at opnå selvstyre, og så bliver tvunget på plads igen af os, så mener vi åbenbart, at vi skal straffe den strengt. Men måden at behandle frie mænd på er ikke at straffe dem hårdt, når de endelig river sig løs: i stedet skal man holde et særdeles vågent øje med dem, allerede før de gør det, og prøve at forebygge, at tanken overhovedet opstår; og hvis vi endelig er nødt til at slå et oprør ned, må ansvaret placeres på så få af borgerne som muligt.

{47} Prøv engang at tænke på, hvor stor en fejltagelse, I ville begå ved at lade jer overtale af Kleon. [2] I den nuværende situation er folket i de forskellige stater sympatisk indstillet over for jer; og enten vil de nægte at deltage i oligarkernes løsrivelse, eller, hvis de bliver tvunget til det, vil de fra første færd være fjendtligt indstillet over for anstifterne; og så vil den brede befolkning reelt være på jeres side, når I indleder krigshandlinger mod den løsrevne stat. [3] Hvis I udrydder folket i Mytilene, som dels ikke havde lod og del i løsrivelsen, dels frivilligt overgav byen i samme øjeblik, de fik våben i hænde, så begår I for det første den uret at slå jeres velgørere ihjel, for det andet etablerer I nøjagtig den tilstand, som de herskende klasser allermost håber på: når de fremover bringer deres stater til løsrivelse, vil de straks fra begyndelsen have folket på deres side, eftersom I allerede på forhånd tydeligt har vist, at uskyldige såvel som skyldige kan vente nøjagtig samme straf. [4] Ja, selv om de så også *var* skyldige, bør vi faktisk lade, som om de ikke er det, for ikke at gøre den eneste slags mennesker, der stadig er vore allierede, til vore fjender. [5] Det mener jeg mener er langt mere til gavn for opretholdelsen af vores imperium – at vi finder os i de uretfærdigheder, der bliver begået mod os, end at vi står stejlt på vores ret og udrydder folk, som vi er bedre tjent med at

skåne. Og hvad angår Kleons påstand om, at hans forslag kombinerer det nyttige og det retfærdige i straffen, så viser kendsgerningerne, at den umuligt kan realisere begge elementer på én gang.

{48} I må indse, at mit forslag er det bedste, uden at I derfor lægger for megen vægt på medynk eller anstændighedsfølelse – det vil jeg lige så lidt som Kleon have, at I lader jer lede af. Nej, giv det jeres tilslutning udelukkende i erkendelse af mine argumenter: de mytilenere, som Paches har sendt hertil, skal have deres forbrydelser pådømt ved retten uden hastværk, og de øvrige skal have lov til at blive boende i fred. Dét vil nemlig på en gang komme os til gode i fremtiden og jage vore fjender en skræk i livet; for den, der møder fjenden på baggrund af velgennemtænkte beslutninger, demonstrerer større styrke end den, der skrider til handling med en blanding af rå magt og tåbelighed.”

{49} Det var, hvad Diodotos sagde. Da disse to helt igennem modstridende synspunkter var blevet fremført, opstod der uenighed mellem athenerne om beslutningen; og ved afstemningen stod de to sider næsten lige, men Diodotos' forslag gik dog af med sejren. [2] Athenere sendte omgående og i al hast en anden triere afsted for om muligt at komme den første i forkøbet, så de ikke skulle nå frem og finde byen udslettet – den første triere havde omkring et døgn forspring. [3] Repræsentanterne fra Mytilene skaffede vin og bygmel til besætningen og stillede dem rige belønninger i udsigt, dersom det skulle lykkes dem at komme det andet skib i forkøbet. Mandskabet gik til opgaven så ivrigt, at de indtog vinen og bygmelet æltet sammen med olivenolie, mens de roede, og de skiftedes til at ro og sove i hold. [4] Ved et rent lykketræf havde de slet ingen modvind; og mens det første skib nølede på sin uhyggelige mission, blev det andet altså drevet frem for fuld kraft. Det første skib var derfor kun ankommet så meget tidligere, at Paches akkurat havde nået at læse dekretet og skulle til at udføre befalingen, da det andet skib sejlede ind i havnen og forhindrede massakren. Så tæt kom Mytilene på at blive udslettet.

{50} De andre mænd, som Paches havde sendt til Athen som udprægede anstiftere af frafaldet, blev henrettet på et forslag stillet af Kleon, i alt omkring 1000 mænd. Endvidere rev athenerne murene omkring Mytilene ned og beslaglagde alle deres skibe. [2]

Siden pålagde de ganske vist ikke lesbierne at betale tribut, men de opdelte jorden (med undtagelse af methymneernes område) i 3000 jordlodder. Af dem udtog de 300, som blev viet til guderne, og de resterende overlod de til udsendte athenske kolonister, som blev udvalgt ved lodtrækning. Til dem måtte lesbierne så betale en årlig afgift på 200 miner for hver jordlod for retten til opdyrkning. [3] Athenerne overtog også de små byer på fastlandet overfor, som havde tilhørt Mytilene, og de var herefter underlagt Athen. Sådan gik det Lesbos.

{51} Efter erobringen af Lesbos foretog athenerne endnu samme sommer en ekspedition under kommando af Nikias, Nikeratos' søn. Målet var øen Minoa, som ligger ud for Megara, og som blev brugt som befæstet forpost af megaræerne, der havde opført en fæstning dér. [2] Nikias ønskede at gøre det muligt for Athen at opretholde blokaden herfra, i stedet for fra det fjernere liggende Boudoron og Salamis, og også at forhindre peloponnesiske trierer og kaperskibe i ubemærket at sejle ud fra Megara, som de tidligere havde gjort; og samtidig ville han kunne forhindre al indsejling til byen. [3] Han erobrede derfor først ved hjælp af skibsbårne belejringsmaskiner to fremspringende tårne på den side af øen, som vender væk fra Nisaia, og derpå satte han sig i besiddelse af indsejlingen mellem øen og fastlandet. Her var der en bro, som førte til øen hen over et sumpet område fra fastlandet, som lå ganske nær ved, og ad den kunne forstærkninger føres frem. [4] Da han havde fuldført dette i løbet af nogle få dage, efterlod han så også et fort og en garnison og trak sig tilbage med sine styrker.

{52} Omtrent på samme tid denne sommer havde plataierne ikke flere forsyninger og kunne ikke længere modstå belejringen, og de kapitulerede derfor til peloponneserne på følgende måde. [2] Der var blevet rettet et angreb mod muren, som plataierne havde været ude af stand til at slå tilbage, og den spartanske øverstbefalende indså nu, hvor svage de faktisk var. Han ønskede imidlertid at undgå at indtage byen ved storm, i overensstemmelse med de instrukser han havde hjemme fra Sparta. Hvis man nemlig nogensinde sluttede fred med Athen og blev enige om, at begge parter skulle tilbagelevere de af fjendens områder, de havde erobret under krigen, ville Plataia jo ikke være omfattet heraf, hvis indbyggerne af egen fri vilje var gået over på spartansk side. Han sendte derfor en herold til plataierne for at høre, om de ønskede at overgive byen frivilligt til spartanerne og acceptere deres domsmyndighed i sagen på de vilkår, at de skyldige skulle straffes, men ingen imod lov og ret.

Denne besked overbragte herolden, [3] og plataierne, som på dette tidspunkt var i de sidste stadier af afkræftelse, kapitulerede og overgav byen. Spartanerne gav så plataierne mad i nogle dage, indtil dommerne, fem i alt, ankom fra Sparta. [4] Da dommerne var kommet, blev der ikke fremført nogen anklage; de kaldte simpelthen plataierne frem for sig og stillede dem det ene spørgsmål, om de havde ydet spartanerne eller deres allierede nogen hjælp i den igangværende krig. [5] Plataierne bad om lov til at svare mere udførligt, og blandt egne rækker udpegede de Astymachos, Asopolaos' søn og Lakon, Aieimnestos' søn, som var spartansk *proxenos*. De trådte frem og talte som følger:

“{53} Spartanere! Når vi gik med til at overgive byen, var det, fordi vi stolede på jer. Vi troede ikke, vi skulle igennem sådan en retssag, men havde ventet mere lovformelige forhold; og vi ville ikke acceptere at stedes for andre dommere end jer – hvor vi da også står nu – fordi vi netop mente, at I ville kunne afsige en upartisk kendelse. [2] Nu er vi imidlertid bekymrede for, om vi har taget fejl på begge punkter: vi har nemlig en begrundet mistanke både om, at retssagen gælder det værst tænkelige, og om at I reelt ikke vil vise jer så upartiske. Det slutter vi af, at der ikke forud har været fremsat nogen anklage mod os, som vi kunne forholde os til – tværtimod skulle vi selv bede om lov til at tale vores sag – og af at jeres spørgsmål til os var så kortfattet, at et oprigtigt svar vil tale imod os, mens et usandfærdigt svar vil blive modbevist. [3] Lige meget hvor vi vender os hen, kan vi ikke se nogen udvej; så vi er tvunget til at forsøge det, der ser ud til at være den sikreste kurs: at tale og tage chancen. Hvis man i vores situation ikke prøvede at argumentere for sin sag, kunne man få den anklage på halsen, at disse argumenter kunne have frelst en, hvis de dog bare var blevet fremført. [4] Vi har en yderligere vanskelighed i den udfordring, det er at overtale jer. Dersom vi nu ikke kendte hinanden, kunne vi have nytte af at føre vidnesbyrd om forhold, I ikke er inde i; men som sagerne står, kan vi jo ikke fortælle jer noget, I ikke allerede ved. Vi er derfor på ingen måde bange for, at I på forhånd har fundet vores bedrifter ringere end jeres egne og formuleret en anklage på den baggrund, men nok for, at vi for at være andre til behag stiller her for at modtage en dom, der reelt allerede er afsagt. {54} Vi vil dog alligevel fremføre de retslige argumenter,

vi kan, såvel i vores tvist med thebanerne som over for jer og for resten af Grækenland: vi vil gerne minde jer om de bedrifter, vi har udført, og således forsøge at overtale jer.

[2] På jeres korte spørgsmål – om vi har gjort noget til fordel for Sparta under krigen – svarer vi altså, hvis I spørger os som jeres fjender, at I vel ikke har lidt nogen skade ved, at vi ikke gjorde noget til jeres fordel; regner I os derimod for jeres venner, har I da begået en større fejl ved at angribe os. [3] Vi har demonstreret vores karakterstyrke både i fredstid og i krigen mod perserne: freden var det ikke os, der brød for nylig, og under krigen kæmpede vi som de eneste af boioterne for Grækenlands frihed. [4] Skønt vi er fastlandsboere deltog vi i søslaget ved Artemision; i det landslag, der stod på vor egen jord, stod vi ved jeres og Pausanias' side; og i alle de farer, der på den tid truede grækerne, ydede vi vores bidrag langt ud over, hvad vores faktiske styrke forpligtede os til. [5] Og vi hjalp specielt jer, spartanere: dengang der var vild panik i Sparta, fordi heloterne gjorde oprør efter jordskælvet og besatte Ithome-bjerget, sendte vi jer en trediedel af vore egne borgere til undsætning. Det bør I ikke glemme nu.

{55} Det er mænd af det format, vi har stræbt efter at være i de mest afgørende sager før i tiden; jeres fjender blev vi først sidenhen. Og det er I selv skyld i: for da thebanerne begyndte at optræde aggressivt over for os, og vi kom og bad jer om at indgå en alliance med os, stødte I os fra jer og sagde, at vi skulle gå til athenerne, fordi de lå tættere på, mens I jo bor langt herfra. [2] Men hvis vi endelig skal sige noget om krigen, så har I ikke været udsat for noget grelt fra vores side, og ville da heller aldrig være kommet til det. [3] Vi kan ikke lastes for at nægte at rive os løs fra Athen på jeres opfordring – det var trods alt dem, der kom os til undsætning imod thebanerne, mens I stadig tøvede. Svingte dem kunne vi ikke længere med æren i behold, især da ikke når de havde behandlet os godt, på vores anmodning indlemmet os i deres allianceforbund og givet os borgerrettigheder: så var det da kun naturligt, at vi var ivrige efter at følge deres instrukser. [4] Og når I eller athenerne udstikker retningslinier for jeres allierede, må ansvaret vel ligge ikke hos dem, der bare følger efter, men hos dem, der leder andre på gale veje.

{56} Med hensyn til thebanerne, så har de tit og ofte begået overgreb mod os – det sidste tilfælde kender I selv til, for det er netop det, der har bragt os i denne situation. [2] Eftersom de indtog vores by i fredstid, og endda på en hellig festdag, var vi altså i vores gode ret til at hævne os på dem efter den alment gældende lov, at det er en hellig ret at værgе sig imod en angribende fjende; og det er derfor ikke rimeligt, at vi skal lide for deres skyld. [3] Hvis I lader retfærdigheden blive udmålt med jeres øjeblikkelige interesser og deres øjeblikkelige fjendtlighed som målestok, vil det være tydeligt for enhver, at I ikke er sande dommere i spørgsmålet om ret, men snarere lader jer lede af nyttehensyn. [4] Og alligevel – hvis I mener at de folk hér er jer til nytte lige nu, så har I haft langt større nytte af både os og andre grækere, dengang da I svævede i en endnu større fare. Nu er det ganske vist jer, der intimiderer og angriber andre, men i den daværende situation, da barbarerne truede hele Grækenland med slaveri – da stillede Theben sig på deres side. [5] Og det er kun ret og rimeligt at stille vores loyalitet dengang op over for vores fejltrin nu – hvis der vel at mærke *er* begået nogen fejl. I vil finde, at det første langt opvejer det sidste; og det endda i en tid, hvor det var et særsyn, at grækere viste mod og mandshjerte over for Xerxes' styrker, og hvor de, der vandt hæder, ikke plejede deres egne interesser stillet over for en invasion, men var parate til at satse alt og trodse farerne for det største her i livet. [6] Blandt disse få taltes vi; og skønt vi dengang høstede den fornemste hæder, må vi nu frygte, at de selv samme principper bliver vores undergang, fordi vi valgte retfærdigheden med Athen frem for fordelene med Sparta. [7] Og dog bør I vise tydeligt, at I er konsekvente i jeres syn på de samme forhold: I skal vide, at jeres sande interesser kun bliver tilgodeset, for så vidt jeres formodede øjeblikkelige nytte er forenelig med usvækket taknemmelighed over for de allierede, der ved deres tapperhed har gjort sig fortjent til den.

{57} I må også tænke på, at I netop nu for de fleste grækere gælder som et mønster på respektabilitet. Hvis I fælder en uretfærdig dom over os (og denne proces kommer ikke til at gå upåagtet hen, når de højt ansete sidder til doms over os, der ikke har gjort noget forkert), så pas på, hvordan det vil blive opfattet. Man vil ikke tolerere, at gode mænd bliver ofre for en uværdig dom, fældet af endnu bedre mænd; og heller ikke, at der i de fællesgræske hellig-

domme bliver opstillet krigsbytte taget fra os, Grækenlands velgørere. [2] Det vil blive set som uhyrligt, hvis spartanere hærger Plataia; hvis I – når jeres fædre i anerkendelse af vores tapperhed indskrev vor stats navn på trefoden i Delphi² – hvis I så udraderer den af den græske verden, til sidste hus, for at være thebanerne til behag. [3] Ja, så langt ud i ulykken er vi kommet! Vi der stod på kanten af udslettelse under persernes fremrykning, er nu prisgivet thebanerne ved jeres mellemkomst, I der tidligere var vores bedste venner, og som nu har underkastet os to forfærdelige prøvelser: før at dø af sult, hvis ikke vi overgav byen, nu at blive dømt til døden ved jeres domstol. [4] Vi plataiere, som kæmpede for Grækenlands sag langt ud over, hvad vores faktiske styrke forpligtede os til, står her udstødt fra alles selskab, forladte og hjælpeløse. Ingen af vore allierede kan hjælpe os nu; og vi frygter, at også I spartanere – vort eneste håb – vil svigte os.

{58} Og dog mener vi i det mindste, at I må tage hensyn til de guder, som engang stadfæstede vor alliance, og til vores bedrifter på Grækenlands vegne, og lade jer bøje til at gøre den beslutning om, som thebanerne måske har overtalt jer til: afkræv dem til gengæld den gave ikke at være nødt dræbe dem, det ville være forkert at dræbe. Vind for jer selv en anstændig i stedet for en skammelig taknemmelighed; byt ikke jeres egen skændsel for andres tilfredsstillelse. [2] For nok er det et øjeblikks sag at tage vore liv, men det er hårdt arbejde at udviske den vanære, det medfører; for vi er ikke forhadte fjender, som I med rimelighed kunne hævne jer på, men på jeres side og tvunget ind i krigen. [3] Hvis I skåner vore liv, vil I derfor også fælde dom uden at begå hel- ligbrøde; tænk især på, at vi er krigsfanger, der strakte hænderne bønfyldende frem og overgav os frivilligt (og dem er det jo efter sædvanlig græsk vedtægt forbudt at dræbe), og at vi desuden altid har været jeres velgørere. [4] Vend blot blikket mod jeres fædres grave! De faldt for persernes våben og blev begravet i Plataias jord, og hvert eneste år har vi æret dem på statens bekostning med offerklæder og alt, hvad der ellers hører sig til; vi bragte dem førstegrøden af alt, hvad vort land frembringer i høsttiden, og gjorde det som venner

2. Piedestalen til denne trefod ('Slangesøjlen') findes endnu og kan ses på Hippodromen i Istanbul. På den ene af de tre slanger, der er snoet sammen og udgør piedestalen, er indgraveret navnene på de frie græske bystater, der deltog i koalitionen mod de persiske invasionsstyrker.

fra et venligtsindet land, som gode allierede til dem, der engang var vore våbenbrødre. Hvis I træffer en forkert beslutning nu, bærer I jer stik modsat ad. [5] Tænk efter: da Pausanias lod dem begrave her, mente han jo, at han stødte dem til hvile i venneland og blandt tilsvarende mænd. Men hvis I dræber os og gør Plataia til thebansk territorium, hvad andet gør I så end at efterlade jeres fædre og frænder i fjendeland og blandt deres mordere, berøvet de æresbevisninger, de nu nyder? Ydermere vil I slavebinde netop den jord, hvor grækerne vandt deres frihed, lade de helligdomme øde og forladte tilbage, hvor de bad til guderne inden sejren over perserne, og rive ofrene til jeres fædre ud af hænderne på dem, der har indstiftet og etableret dem.

{59} Nej, spartanere! Det stemmer hverken overens med jeres ry at forsynde jer både mod de almene, græske retsprincipper og mod jeres egne forfædre, eller at udlette os – jeres velgørere – som redskab for andres had, når I ikke selv er de forurettede. Det ville det derimod gøre at vise skånsel, at lade jeres hjerter bevæge, at ombestemme jer og lægge beherskelse og medfølelse for dagen; ikke kun med tanke på den forfærdelige skæbne, der venter os, men også på hvilken slags mænd, den venter – og på hvor uberegneligt ulykken pludselig kan ramme enhver, fortjent eller ej. [2] Som det er vores ret, og som nøden driver os til, anråber vi de fælles guder, som dyrkes på andre over hele Grækenland, og beder til, at I vil lade jer bevæge. Vi påkalder de eder, som jeres fædre svor, og beder jer om ikke at glemme dem; vi bønfaller jer ved jeres fædres grave og anråber de henfarne om ikke at lade os falde i hænderne på thebanerne, ikke at lade deres kæreste venner blive prisgivet deres bitreste fjender. Vi minder jer om den dag, da vi sammen med dem udrettede de mest strålende bedrifter, vi der nu i dag er i fare for at lide den værst tænkelige skæbne. [3] Det hårdeste af alt for mænd i en situation som vores er at gøre en ende på ens tale, for dermed rykker faren for vores liv jo tæt på; men så vil vi da nu slutte med at sige, at vi ikke overgav byen til thebanerne – hellere end det havde vi nemlig foretrukket sultedøden, den usleste død af alle – nej, vi kapitulerede i tillid til jer. Og skulle det ikke lykkes os at overtale jer, er det kun retfærdigt, at I genindsætter os i samme situation som før og lader os selv vælge, hvilken fare der skal overgå os. [4] Spartanere! Vi plataiere kæmpede i forreste række for Grækenland, og nu har vi søgt beskyttelse hos jer: vi

bønfalder jer om ikke at lade os rive ud af jeres beskyttende hænder og over i vore bitreste fjender thebanernes. Vær vore frelsere: styrt ikke os i ulykke, mens I befrier resten af Grækenland.”

{60} Det var, hvad plataierne sagde. Nu blev thebanerne nervøse for, at spartanerne skulle begynde at vakle under indtryk af de fremførte argumenter, og de erklærede, at de også selv gerne ville fremføre deres synspunkter, særlig da plataierne – mod thebanernes ønske – havde fået lov til at holde en meget længere tale, end det var nødvendigt for at svare på spørgsmålet. Da de havde fået tilladelse, talte thebanerne som følger.

“{61} Vi ville ikke have bedt om lov til at tale, hvis plataierne for deres part havde begrænset sig til at svare kortfattet på det, de blev spurgt om, i stedet for at vende sig mod os med anklager, og så holde en omstændelig forsvarstale for sig selv mod uvedkommende anklager, som ingen i øvrigt har fremsat, sammen med en masse selvros for ting, som ingen har kritiseret dem for. Men nu er vi så nødt til at forsvare os mod noget og modbevise andet, så de hverken skal få gavn af vores dårlige rygte eller deres eget gode navn, og I kan høre sandheden på begge punkter og så afsige jeres dom.

[2] Vores uoverensstemmelser med dem begyndte, da vi havde koloniseret Plataia senere end resten af Boiotien, sammen med enkelte andre dele som vi fik kontrollen over efter at have fordrevet den tidligere, blandede befolkning. Plataierne her ville så ikke acceptere vores overherredømme, sådan som det fra begyndelsen var blevet arrangeret: de overtrådte de fædrene traditioner og isolerede sig fra de øvrige boiotere, og da man så forsøgte at lægge pres på dem, gik de over til athenerne, og sammen med dem har de gjort os megen skade – hvilket de dog også har måttet bøde for til gengæld.

{62} Da barbarerne så invaderede Grækenland, påstår plataierne så at være de eneste, der ikke kolliderede med perserne; og det er navnlig det, de bryster sig af og rakker ned på os for. [2] Vores påstand er derimod, at når de ikke kolliderede, var det udelukkende fordi athenerne ikke gjorde det, og efter nøjagtig samme princip var de igen de eneste af boioterne, der kollabo-

rerede med athenerne, da de siden angreb resten af Grækenland. [3] Men tænk dog på, hvor forskellige grundvilkår, vi hver især handlede ud fra: styreformen i vores stat var dengang hverken oligarki med ligeret for alle eller demokrati. Nej, det var den grelleste modsætning til et retssamfund og det moderate ideal, men meget tæt på tyranni, idet magten var i hænderne på en ganske lille, herskende klike. [4] Disse mænd havde fattet håb om, at en persisk sejr ville konsolidere deres egen magtposition, så de holdt folket nede med magt og lukkede perserne ind i byen. Staten som helhed havde altså ikke kontrol over den politik, der blev ført; og derfor er det ikke rimeligt at bebrejde den de fejl, der blev begået, mens dens forfatning var ude af kraft. [5] I hvert fald er det, man skal se på, vores optræden efter, at perserne var ude af billedet, og vores stat igen fik et lovformeligt styre: da athenerne som led i deres overfald på Grækenland i almindelighed forsøgte at lægge vores territorium ind under deres eget og faktisk havde det meste af det under kontrol på grund af vore interne politiske stridigheder – leverede vi dem så ikke slag ved Koroneia og besejrede dem, så vi befriede Boiotien? Og er vi ikke stadig blandt de forreste i kampen for at befri resten af Grækenland, når vi både stiller heste til rådighed og bidrager med større styrker end nogen anden af de allierede?

{63} Så vidt vores forsvar mod anklagen om kollaboration med perserne. Vi vil nu påvise, at I har begået langt værre forbrydelser mod Grækenland og har fortjent enhver tænkelig straf. [2] Det var for at hævne jer på os, siger I altså, at I indgik alliance med Athen og fik borgerskab dér. Men i så fald burde I have begrænset jer til at rekvirere deres bistand i kampen mod os i stedet for at hjælpe dem med at overfalde andre. Den mulighed havde I jo, hvis I var det mindste uvillige til at lade jer rekvirere af athenerne, eftersom I allerede havde indgået den alliance med spartanerne hér imod perserne, som I dækker jer bag og gør så stort et nummer ud af. Den må da have været tilstrækkelig til at holde os på afstand af jer, og, vigtigst af alt, til at give jer den fornødne sikkerhed til at træffe jeres egne beslutninger. Men I valgte athenerne, af jeres egen fri vilje og uden at være under nogen form for tvang. [3] Og så siger I, at det ville være skammeligt at forråde jeres velgørere! Men det er da langt mere skammeligt, for ikke at sige forbryderisk, så fuldstændig at forråde alle

grækere under ét, som I jo har svoret jer i forbund med, end athenerne alene: de prøvede jo på at slavebinde hele Grækenland; alle de andre netop på at befri det. [4] Nej, jeres gentjeneste til athenerne var af en helt anden karat, og der klæber skændsel til den. Ifølge jer selv tilkaldte I jo dem, fordi man gjorde jer fortræd – og derpå hjalp I dem med at gøre andre fortræd. Det er uden tvivl skammeligt ikke at gengælde en tjeneste med en af tilsvarende omfang; det er det derimod ikke at undlade at betale selv en retfærdigt stiftet taknemmelighedsgæld tilbage, når tilbagebetalingen vil føre til uret.

{64} I har gjort det helt klart, at det heller ikke under Perserkrigen var for grækernes skyld, at I som de eneste undlod at kollaborere, men simpelthen fordi athenerne ikke gjorde det: det var jer nemlig magtpåliggende at gøre det samme som nogle og det modsatte af andre. [2] Og nu kommer I så og kræver at få fordel af de omstændigheder, der gjorde jer til tapre mænd for athenernes skyld! Men den går ikke: I har valgt at være på hold med Athen; altså må I også *blive* på det hold kampen ud. I skal heller ikke bringe edsforbundet fra dengang på banen og regne med, at dét kan redde jer. [3] For det forbund har I forladt, og I krænkede det ved at hjælpe med til at bringe aigineterne og flere andre forbundsmedlemmer under åget i stedet for at prøve at forhindre dette – oven i købet ganske frivilligt og under den samme forfatning, som har været i kraft lige til nu, og uden at nogen øvede tvang mod jer, sådan som det var for os. Da I fik det sidste tilbud om fred lige før belejringen, på den betingelse at I forholdt jer neutrale, nægtede I at tage imod det. [4] Er der da nogen, der med større ret har fortjent at blive hadet af alle grækere end jer, som har dækket jer bag respektabilitetens maske for at kunne gøre dem ondt? Jeres påståede gode gerninger førhen har I nu tydeligt demonstreret ikke stemmer overens med jeres karakter; nej, de naturlige tilbøjeligheder, I altid har haft, er nu kommet frem i sandhedens lys: I er slået ind på den urettens vej, som athenerne vandrer ad.

[5] Hermed har vi nu ført bevis for vores ufrivillige kollaboration med perserne, såvel som for jeres frivillige med athenerne. {65} Hvad angår jeres sidste punkt på listen over den uret, I angiveligt har lidt, så påstår I nu, at vi brød loven ved at angribe jeres by under våbenhvile og på en hellig festdag; men ikke engang på dette punkt mener vi, at vi har båret os mere forkert ad

end I. [2] Hvis vi nu på eget initiativ havde nærmet os jeres by, indledt kamp-handlinger og hærget jeres marker, så havde det afgjort været forkert. Men når det var nogle af jeres egne fornemste og rigeste mænd, der af egen fri vilje tilkaldte os, fordi de ønskede at få jer ud af denne fremmede alliance og gene-tablere det boiotiske fællesskabs fædrene traditioner, hvad har vi så gjort forkert? Anstiftere bærer ganske rigtigt et langt større ansvar for ulovligheder end dem, der bare følger efter. [3] Men efter vores vurdering har hverken de eller vi nu gjort noget forkert: de er lige så meget borgere som I og satte endnu mere på spil, da de åbnede deres egen port for os og lukkede os ind i deres egen by, ikke i fjendskabs men i venskabs ånd. Det gjorde de for at forhindre de ringere elementer blandt jer i at udvikle sig til noget endnu værre, og for at sikre bedre folk det, de retmæssigt har krav på; de ville bringe jer til fornuft uden at forvise nogen fysisk, men i stedet bringe jer hjem i stammefællesskabet, uden fjendskab mod nogen, men under fredstraktat med alle.

{66} Beviset for, at vi ikke handlede i fjendtlig hensigt, er, at vi ikke gjorde noget menneske fortræd, men proklamerede, at enhver, der ønskede at indordne sig under hele Boiotiens fædrene forfatning, skulle komme over til os. [2] Det tilbud tog I glade imod; I indgik en overenskomst med os og holdt jer til at begynde med i ro, indtil I senere opdagede, at vi ikke var så mange. Og selvom man måske godt kan mene, at det var lidt upassende af os at marchere ind i byen uden at have fået tilladelse fra folket, var jeres gengældelse i hvert fald fuldstændig ude af proportioner: i stedet for at undgå voldsanvendelse og forsøge med argumenter at overtale os til at forlade byen brød I overenskomsten og overfaldt os. De mænd, I dræbte i åben kamp, gør det os ikke på samme måde ondt for – det var der trods alt en vis form for retmæssighed i. Men de andre, som strakte hænderne bønfoldende frem, og som I tog levende, dem lovede I os senere ikke at dræbe og henrettede dem så alligevel i et brud på al lov og ret. Hvis det ikke var en afskyelig handling, hvad er så? [3] I begik altså tre forbrydelser på ganske kort tid: bruddet på aftalen, henrettelsen af vore folk bagefter og så det løgnagtige løfte om ikke at dræbe dem, hvis vi lod jeres ejendomme på landet være i fred – og alligevel mener I altså, at *vi* er forbry-

derne her, og I regner med ikke at skulle bøde for det? Men nej; ikke hvis dommerne her ellers træffer den rigtige afgørelse: I skal nok blive straffet for alle jeres forbrydelser.

{67} Disse sagsforhold har vi nu omhyggeligt gennemgået ikke alene for jeres, men også for vores egen skyld, spartanere – for at I kunne være sikre på, at I gør ret i at kende dem skyldige, og vi på at vores gengældelse er sket med endnu større ret. [2] Og det er da muligt, at de har udført tapre bedrifter i gamle dage; men det må I ikke lade jer bevæge ved at høre om. Den slags kan ofre for uretfærdighed med rimelighed støtte sig til, mens de bør udløse dobbelt strafudmåling for dem, der har opført sig skammeligt, fordi de netop har handlet i modstrid med, hvad man kunne forvente af dem. I må heller ikke lade dem få fordel af deres jamren og klagen og deres appeller til jeres fædres grave og deres egen forladthed. [3] Heroverfor kan vi nemlig pege på den langt mere grusomme skæbne, der blev vore myrdede unge mænd til del. Nogle af deres fædre faldt ved Koroneia i kampen for at vinde Boiotien for jer, andre sidder tilbage som efterladte, gamle mænd i ensomme huse; og de kan med langt større ret bønfalde jer – nemlig om hævn over disse plataiere. [4] Medlidenhed skylder man snarest mennesker, som ufortjent rammes af ulykken; men når nogen har fortjent det, som disse mænd har, er der da tværtimod grund til at fryde sig. [5] Deres nuværende forladthed har de kun sig selv at takke for, eftersom de af egen drift stødte værdigere allierede fra sig. De begik en forbrydelse, uden at vi havde krænket dem forud, de lagde deres had snarere end retfærd til grund, og ikke engang nu vil en domfældelse kunne kompensere fuldt ud, for *deres* dom bliver lovformelig. De kapitulerede ikke, som de påstår, under kamp og med hænderne strakt bønfoldende frem, men udleverede sig selv til retsforfølgelse efter forudgående overenskomst. [6] Oprethold derfor, spartanere, den almene, græske lov som disse mænd har brudt. Vi har måttet lide, fordi den blev brudt, og I bør give os en rimelig kompensation for den loyalitet, vi har lagt for dagen, og ikke lade deres argumenter forstøde os fra jer. Statuér i stedet et tydeligt eksempel for alle grækere på, at ved jeres domstol ses der ikke på ord, men handling: er de gode, kan der nemlig ganske kort gøres rede for dem; er de derimod forbryderiske, kan taler i udsøgte vendinger kun tjene som kosmetik. [7] Nej, hvis alle ledende

magter ville følge jeres eksempel og træffe deres beslutninger på grundlag af ét opsummerende hovedpunkt, så ville folk være mindre tilbøjelige til at prøve at sløre onde handlinger med kønne ord.”

{68} Det var, hvad thebanerne sagde. De spartanske dommere vurderede, at det var rimeligt nok at stille det spørgsmål, om de havde modtaget nogen hjælp fra plataierne i krigen, eftersom man fra spartansk side altid havde krævet, at Plataia forholdt sig neutral i overensstemmelse med den gamle traktat, de havde indgået med Pausanias efter sejren over perserne. Ydermere havde Sparta umiddelbart før belejringen gentaget sit krav om neutralitet, hvilket var blevet afvist. Dommerne fandt derfor, at plataierne, på trods af deres rimelige krav, åbenbart betragtede traktaten med Sparta som opløst, også fordi de havde lidt skade på grund af dem; og de lod nu hver enkelt plataier føre frem for sig og spurgte ham, om han havde udvirket noget til hjælp for Sparta eller dets allierede under krigen. Hver gang nogen svarede nej, blev han ført bort og henrettet, og ikke en eneste undtagelse blev der gjort. [2] De dræbte således ikke færre end 200 af plataierne selv og desuden 25 athenere, som havde udstået belejringen sammen med dem. Kvinderne blev solgt som slaver. [3] Byen overlod spartanerne for et års tid til megarære, som var i eksil på grund af borgerkrig, og til de plataiere, som stod på spartanernes side og således havde overlevet.

Senere jævnedes de hele byen med jorden, men ved siden af Heratemplet opførte de et herberg på 60 meter på hver led, med værelser hele vejen rundt i to etager. De genbrugte plataiernes tagbjælker og døre; og af det øvrige materiale fra muren – jern og bronze – lavede de senge. De viede det til Hera, og de opførte også et tempel af sten på 30 meters længde til hende. Jorden konfiskerede de og lejede ud i ti år, og det var thebanerne, der stod for distributionen. [4] Når spartanerne fór så hårdt frem over for plataierne, var det for at takkes thebanerne, idet de vurderede, at de kunne blive dem til nytte i krigen, som netop var brudt ud. Sådan gik det altså med Plataia i det 39. år efter, at de indgik alliance med Athen.

{69} De 40 skibe, som peloponneserne havde sendt til Lesbos for at støtte oprøret, var flygtet over det åbne hav, skarpt forfulgt af athenske skibe, og ud for Kreta var de blevet ramt af en storm. Derfra var de derfor kommet væk fra hinanden, men satte kursen mod Peloponnes, og ved Kyllene stødte de på 13 leukadiske og amprakiotiske trierer under kommando af Brasidas, Tellis' søn, som var med som rådgiver for Alki-

das. [2] Da Lesbos nu var gledet spartanerne af hænde, ville de koncentrere deres flådestyrker og sejle mod Kerkyra, hvor den politiske situation var ustabil. Athen havde en styrke på kun 12 skibe i farvandet omkring Naupaktos, og det gjaldt om at komme dem i forkøbet, før der kunne komme flere skibe til fra Athen. Det gik Brasidas og Alkidas nu i gang med at forberede sig på.

{70} Den politiske uro på Kerkyra begyndte, da krigsfangerne fra søslagene ved Epidamnos var blevet løsladt af korinthierne og vendte hjem igen. Det hed sig, at der var blevet betalt en løsesum for dem på 800 talenter ved *proxenoi* mellemkomst; men realiteten var, at de var blevet overtalt til at skaffe Kerkyra under korinthisk herredømme. Det arbejdede de så på, idet de opsøgte borgerne enkeltvis og intrigerede for at få byen revet løs fra Athen. [2] Der anløb nu både et korinthisk og et athenskt skib med officielle udsendinge, som hver især talte deres sag; og kerkyreerne vedtog så at opretholde den gældende alliance med Athen, samtidig med at man ville genoprette det gamle, venskabelige forhold til peloponneserne. [3] Der var en mand ved navn Peithias, som var frivillig athenskt *proxenos* og leder af folkepartiet, og han blev nu trukket for retten af de hjemvendte krigsfanger, der hævdede, at han prøvede at bringe Kerkyra under det athenske åg. [4] Han blev imidlertid frikendt, og dernæst gjorde han så gengæld ved at lægge sag an mod de fem rigeste af sine modstandere med den påstand, at de havde hugget hegnsplæ af træerne på det hellige område, der er viet til Zeus og Alkinoos. Bødeløbet var fastsat til én stater for hver pæl. [5] De fem blev kendt skyldige, og på grund af bødens voldsomme størrelse søgte de asyl i templerne med henblik på at få lov at betale bøden i afdrag; men Peithias, der også var medlem af rådet netop da, fik gennemført, at de dømte skulle behandles efter lovens bogstav.

[6] Da de således indså, at loven afskar dem fra en alternativ løsning, og da de samtidig erfarede, at Peithias, så længe han var medlem af rådet, havde tænkt sig at bruge sin indflydelse til at få folket til at indgå en offensiv og defensiv alliance med Athen, mødtes de, bevæbnede med dolke, og trængte pludselig ind i rådsbygningen, hvor de stak Peithias ned, foruden andre rådsmedlemmer og privatpersoner, i alt omkring 60 mennesker. Enkelte overlevende fra Peithias' gruppe søgte tilflugt ombord på den athenske triere, som endnu lå i havnen. {71} Efter denne massakre sammenkaldte morderne kerkyreerne og foreholdt dem, at det i virkeligheden var bedre på denne måde, og at der nu var meget ringe risiko for at komme under det athenske åg. For fremtiden foreslog de, at man skulle nægte at modtage delegationer på mere end ét skib på fre-

delig mission fra nogen af de krigsførende parter, men betragte alt derover som en krigshandling. Sådan udtrykte de sig, og det lykkedes dem at tvinge dette forslag igennem. [2] De sendte også straks udsendinge afsted til Athen for at fremstille begivenhederne i et gunstigt lys og for om muligt at overtale flygtningene dér til ikke at foretage sig noget overilet, som kunne føre til nye uroligheder på Kerkyra. {72} Da de nåede frem, arresterede athenerne imidlertid både udsendingene og alle, som hørte efter, hvad de sagde, som oprørere, og internerede dem alle på Aigina.

[2] I mellemtiden anløb en korinthisk triere med spartanske udsendinge ombord Kerkyra, og den gruppe, som nu havde kontrollen over øen, gik så til angreb på folkepartiets mænd og besejrede dem i åben kamp. [3] Da natten faldt på, trak folkepartiet sig tilbage til byens akropolis og de højereliggende kvarterer og konsoliderede deres stilling dér, og de kontrollerede også den hyllaiske havn. Modparten havde sat sig i besiddelse af kvarteret omkring torvet (hvor de fleste af dem boede) foruden den havn, der ligger i nærheden af torvet og vender ind mod fastlandet. {73} Kamphandlingerne næste dag begrænsede sig til mindre træfninger, men begge parter sendte folk rundt omkring på landet og opfordrede slaverne til at slutte sig til dem og lovede dem til gengæld deres frihed. Flertallet af slaverne sluttede sig til folkepartiet; men til modparten kom der 800 lejesoldater fra fastlandet.

{74} Efter en pause på en dag begyndte fjendtlighederne igen. Denne gang sejrede folkepartiet, fordi de havde fordel i kraft af terræn og overtal; kvinderne tog nemlig også tappert del i kampen og kastede med teglsten oppe fra tagene, og i det hele taget udholdt de kamptummelen langt ud over det forventelige for deres køn. [2] Sent ud på aftenen var oligarkernes nederlag en kendsgerning, og de blev nu bange for, at folkepartiet uden videre besvær skulle kunne storme skibsarsenalet, erobre det og dræbe dem alle. De stak derfor ild på alle husene og lejeboligerne rundt om torvet for at spærre dem vejen. De skånedes hverken deres egne eller andres huse, så store mængder af købmandsvarer gik op i flammer. Hele byen var faktisk i fare for at brænde ned, hvilket sikkert var sket, hvis det havde blæst op, så ilden tog til og blev båret ind over den.

[3] De stridende parter holdt nu inde med kamphandlingerne og forholdt sig i ro natten igennem, mens man vogtede på hinanden. Efter folkets sejr listede det korinthiske skib sig nu ubemærket ud af havnen, og de fleste af lejesoldaterne satte også i al hemmelighed over til fastlandet. {75} Den næste dag ankom den athenske strateg Niko-

stratos, Dieitrephes' søn fra Naupaktos med 12 skibe og 500 messenske hoplitter. Han fik arrangeret et møde og fik gennemført, at begge parterne gik ind på at retsforfølge ti af anstifterne (som dog ikke længere var i byen), og på at alle de øvrige skulle indgå en fredsftale med hinanden foruden en alliance med Athen.

[2] Efter at have opnået dette resultat ville han til at sejle bort igen, da folkets anførere fik ham overtalt til at efterlade fem af skibene fra hans eskadre, så modpartiet ville holde sig mere i ro. Til gengæld ville de så bemane fem af deres egne skibe fra egne rækker og sende dem med ham. [3] Men lige så snart Nikostratos havde indvilget, gav de sig til at udskrive deres fjender til tjeneste ombord. De udskrevne blev bange for, at de nu skulle sendes til Athen, og satte sig ind i templet for Dioskourerne. [4] Da Nikostratos' forsøg på at opmuntre dem og få dem til at rejse sig viste sig forgæves, greb folkepartiet til våben med det påskud, at disse mænd ikke kunne have oprigtige hensigter, når de modsatte sig at sejle med Nikostratos. De fjernede deres fjenders våben fra deres huse og ville da også have dræbt nogle, som de stødte på, hvis ikke Nikostratos havde lagt sig imellem. [5] Da de andre så, hvad der foregik, satte de sig ind i Heratemplet som asylsøgere, og der var ikke færre end 400 af dem. Folkepartiet blev bange for, at de skulle gribe til vold, og overtalte dem til at rejse sig. De satte dem så over på den lille ø ud for Heratemplet og sejlede herefter regelmæssigt forsyninger over til dem.

{76} På dette punkt i borgerkrigen, på den femte eller sjette dag efter at det ene parti var blevet sat over på øen, ankom de peloponnesiske skibe fra Kyllene, hvor de havde ligget for anker siden sejladsen fra Ionien. Der var 53 af dem, og de stod ligesom tidligere under kommando af Alkidas, som havde Brasidas med sig ombord som rådgiver. De kastede anker i Sybota havn på fastlandet, og ved dag gry sejlede de videre mod Kerkyra. {77} Folk dér blev meget opskræmte og forvirrede, både over tilstanden i byen og den flåde, der nærmede sig. De udrustede omgående 60 skibe, og efterhånden som de blev bemandede, blev de sendt ud for at tage imod fjenden. Athenerne opfordrede dem til at lade fjenden være og i stedet først at sejle ud og så angribe fjenden i samlet flok, men forgæves. [2] Da skibene således stævnede frem mod fjenden i spredt orden, deserterede to af dem med det samme, mens mandskabet på andre sloges indbyrdes, og der var hverken hoved eller hale i, hvad de foretog sig. [3] Da peloponneserne opdagede denne forvirring, skilte de 20 skibe fra til at tage sig af kerkyreerne, og med resten af deres eskadre optog de forfølgelsen af de 12 athenske skibe, hvoriblandt de to statsskibe *Salamina* og *Paralos* befandt sig.

{78} Kerkyreerne angreb fjenden ineffektivt og i mindre grupper og kom derfor i vanskeligheder i deres afdeling; og athenerne, som var nervøse for fjendens overtal og for at blive omringet, gik ikke til samlet modangreb og angreb ikke engang den fjendtlige styrke overfor på midten. I stedet koncentrerede de sig om fjendens ene flanke, hvor de sænkede et skib. Peloponneserne lagde nu deres skibe i en cirkel, mens athenerne roede rundt om dem og prøvede at bringe dem i forvirring. [2] De peloponnesere, som lå over for kerkyreerne, blev nu bange for, at situationen ved Naupaktos skulle gentage sig, og sejlede til undsætning; og da de så havde forenet deres styrker, angreb de athenerne på én gang. [3] Athenerne skoddede nu og begyndte at trække sig tilbage, og da de samtidig ville give kerkyreerne de bedste chancer for at slippe væk først, roede de baglæns i roligt tempo og holdt således fjenden i kampformation mod dem selv.

Sådan forløb altså søslaget, indtil det endte ved solnedgang. {79} Kerkyreerne var bange for, at peloponneserne skulle følge deres sejr op med et angreb på selve byen eller ved at undsætte mændene på øen eller det, der var værre. De hentede derfor mændene ovre fra øen og anbragte dem påny i Heratemplet og posterede en garnison på bymurene. [2] Peloponneserne vovede dog ikke at sejle mod byen, selvom de havde sejret i søslaget, men sejlede tilbage til deres udgangspunkt på fastlandet med de 13 skibe, de havde erobret fra kerkyreerne. [3] Heller ikke næste dag angreb de byen, selvom der herskede fuldkommen forvirring og panik, og selvom Brasidas efter sigende opfordrede Alkidas til det. Men Brasidas' synspunkt blev underkendt, og peloponneserne gik i stedet i land på Leukimme-forbjerget, hvor de hærgede markerne.

{80} Folkepartiet i Kerkyra var i mellemtiden skrækslagne for, at de peloponnesiske skibe skulle angribe igen, og de begyndte derfor at forhandle med asylsøgerne og deres fæller om, hvordan de kunne redde byen. Det lykkedes dem at overtale nogle af dem til at gå ombord på skibene, og de bemandede 30 skibe og afventede angrebet. [2] Peloponneserne hærgede markerne indtil midt på dagen og sejlede så bort igen. I løbet af natten blev det meddelt dem ved signaler fra bavner, at 60 athenske skibe nærmede sig fra Leukas. Denne flåde, som stod under kommando af Eurymedon, Thoukles' søn, havde athenerne sendt, da de hørte om opstanden på Kerkyra, og at Alkidas' flåde skulle til at sejle mod Kerkyra. {81} Straks samme nat satte peloponneserne derfor kursen hjemover, idet de holdt sig nær fastlandets kyst. Ved Leukas trak de deres skibe

over isthmen for at undgå at blive opdaget på vej rundt om pynten, og på denne måde slap de væk.

[2] Da det gik op for kerkyreerne, at der var athenske skibe undervejs mod dem, mens fjendens skibe til gengæld var på vej væk, hentede de de messenske lejetropper, som tidligere havde været udenfor, ind i byen. De bemandede så skibene og beordrede dem til at sejle rundt om pynten og ind i den hyllaiske havn, og i den mellemliggende tid dræbte de alle de fjender, som de kunne få fat på. Dernæst tog de sig af dem, som de havde fået overtalt til at bemane skibene, og dræbte dem, efterhånden som de steg i land. Herpå begav de sig til Heratemplet, hvor de overtalte omtrent 50 af asylsøgerne til lade deres sag komme for retten, og de dømte dem alle til døden. [3] Da det flertal af asylsøgere, som ikke havde ladet sig overtale, så, hvad der foregik, tog de hinanden af dage inde på det hellige område: nogle hængte sig i træerne, mens andre dræbte hinanden, som hver især nu bedst kunne.

[4] Over de næste syv dage efter at Eurymedon og hans eskadre var ankommet, myrdede kerkyreerne nu dem af deres medborgere, som hver enkelt anså som sine personlige fjender. Som årsag blev angivet, at ofrene havde forsøgt at omstyrte folkets styre, men i virkeligheden blev en del myrdet af personligt fjendskab, og andre, som havde penge til gode, af dem, der skyldte dem pengene. [5] Døden kom i enhver form og skikkelse; og af de ting, som sædvanligvis forekommer ved sådanne lejligheder, var der heller intet, der manglede her, og endda værre endnu. Ja, der var fædre, der slog deres sønner ihjel; man slæbte asylsøgere væk fra altrene eller dræbte dem direkte på dem, og der var endda enkelte, der blev indemuret i Dionysostemplet, så de omkom af sult dér.

{82} Så råt udviklede borgerkrigen sig her, og det virkede så meget voldsommere, som den var den første af sin art. For senere gennemrystedes jo så at sige hele den græske verden, idet de to partier alle vegne stod over for hinanden, og folkets ledere søgte at bringe Athen ind i kampen på deres side, og oligarkerne derimod Sparta. I fredstid ville de ikke have haft noget påskud for at trække dem ind i kampen og måske heller ikke have været parate til det; men i krigstid, og når begge partier havde adgang til en alliance, som kunne få bugt med deres modstandere og samtidig styrke deres egen sag, blev det helt normalt at tilkalde enten Athen eller Sparta for det parti, som var rede til at anstifte en revolution. [2] Under disse revolutioner skete der mange forfærdelige ting i de forskellige stater – sådan som det altid går og altid vil gå, sålænge

menneskets natur er, som den er, omend det kan ytre sig mere eller mindre voldsomt og med typemæssige variationer, alt efter som de ydre vilkår ændrer sig i hvert enkelt tilfælde. I tider med fred og lykkelige kår, når de ikke tvinges ud i ubehageligheder, har både stater og private individer nemlig højere standarder; men krigen viser sig snart som en brutal læremester, idet den fjerner det behagelige dagligliv og afpasser de fleste menneskers karakter og temperament efter omstændighederne.

[3] Så de forskellige stater gerådede i borgerkrig; og i de stater, som borgerkrigen kom senere til end andre, gjorde kendskabet til tidligere begivenheder andetsteds sikkert, at man skejdede endnu mere ud i den intellektuelle raffinering, som det fremgik både af opfindsomheden i planlægning af anslag mod modparten og uhyrligheden af de repressalier, man svarede igen med. [4] Også den sædvanlige brug af ord til at beskrive bestemte ting blev ændret, sådan at det passede med folks egne synspunkter. Overilet dumdristighed blev anset for selvopofrende mandsmod og velovervejede forsigtighed for pyntet fejhed, besindigt mådehold mentes at være et forsøg på at skjule sin umandighed, og at kunne se en sag fra alle sider var det samme som fuldstændig at savne handlekraft. Afsindig fremfusen regnedes for en typisk maskulin kvalitet, og lang og gennemtænkt planlægning som en velformuleret undskyldning for at knibe udenom. [5] Enhver, der udtrykte ekstreme synspunkter, var altid til at stole på, mens den, der argumenterede imod ham, var politisk suspekt. Hvis en havde held til at gennemføre et anslag, som lykkedes, gjaldt han for intelligent; og endnu snedigere var den, som kunne opdage det i tide. Hvis nogen derimod prøvede at undgå at blive nødt til at gøre nogen af delene, var han en ødelægger af partifællesskabet og bange for modstanderne. I det hele taget var der lutter ros til dem, der kom andre i forkøbet med at gøre fortræd, selv når det gik ud over folk, der ikke engang havde ondt i sinde.

[6] Partirelationer kom sågar til at føles nærmere end slægtsbånd, fordi partifæller var parate til at påtage sig hvad som helst uden så meget som en undskyldning; for den slags forbindelser blev ikke indgået til fælles gavn og i overensstemmelse med gældende normer, men imod de bestående normer og for privat vindings skyld. Deres indbyrdes troskabsløfter bekræftede de ikke ved anråbelse af guderne, men snarere ved at bryde lov og ret i fællesskab. [7] Gode forslag stillet af en stærkere modpart modtog man ikke storsindet, men kun sådan at man traf alle modforholdsregler; og det stod i højere kurs at hævne sig bagefter på sin modstander end at sikre sig mod at lide overlast i første omgang. Skulle der endelig blive afgivet løfter fra begge sider om en freds-

slutning, så gav man dem kun midlertidigt, og fordi man i sin rådvildhed ikke havde andre midler at gribe til. Men når lejlighed så bød sig, kunne den, der først tog mod til sig og tog sin modstander på sengen, til gengæld nyde en hævn, der var så meget desto sødere, som den var et resultat af tillidsbrud og ikke taget åbenlyst: det var sikrere på denne måde, regnede man med, og desuden ville en sejr vundet ved forræderi indbringe én en pris for overlegen intelligens. For det meste er det nemlig lettere for mennesker at blive kaldt 'intelligente', når de i virkeligheden er ondsindede, end 'dumme', når de er hæderlige; og det sidste skammer de sig over, men er stolte af det første.

[8] Årsagen til alt dette var en higen efter magt, som udsprang af ærgerrighed og grådighed; og herfra kom også den fanatisme, som de to sider lagde for dagen i deres indbyrdes strid. For i alle de ramte stater pyntede lederne på begge sider deres sag med respektable navne – 'politisk ligeret for majoriteten' på den ene side, og 'moderat aristokratisk styre' på den anden – og de påstod at tjene almenvellets interesser, som var at betragte som kampens pris. Men i virkeligheden var de i deres indbyrdes magtkampe parate til hvad som helst for at besejre modstanderen: de betænkte sig ikke på at begå de forfærdeligste ugerninger mod hinanden og overgik dem endda, når de hævnede sig derfor. De begrænsede sig ikke til en gengældelse, der var retfærdigt afmålt og som gavnede statens velfærd, men begge parter søgte ved hver enkelt lejlighed at fastsætte den efter, hvad der i øjeblikket ville behage partiet. De var til enhver tid rede til at opfylde deres øjeblikkelige ærgerrighed, enten ved hjælp af uretfærdige domsafsigelser eller ved at gribe efter magten med vold. Således handlede ingen af parterne ud fra moralsk integritet; men de, som havde held til at pynte deres afskyelige gerninger med smukke ord, nød et desto bedre ry. De moderate borgere, derimod, blev udslettet af begge parter, enten fordi de ikke direkte tog del i kampen på den rigtige side, eller fordi man ikke undte dem en chance for at overleve.

{83} Således manifesterede moralsk elendighed i enhver tænkelig form sig under de forskellige borgerkrige i den græske verden. Troskyldighed, som i så høj grad er en del af sjælsstorhed, blev grinet ud og forsvandt helt ud af verden. Derimod blev det helt igennem fremherskende, at samfundet var delt i to indbyrdes modstridende ideologiske lejre, der nærrede mistillid til hinanden. [2] Der var intet, der kunne løse denne krise: intet argument var stærkt nok, og der var ingen ed så frygtelig, at man veg tilbage for at bryde den. Selv når man havde overtaget, kalkulerede enhver med, at stabilitet jo ikke kunne opnås, og var derfor årvågent på vagt mod angreb, snarere end de var i stand til

at stole på andre. [3] Ikke desto mindre var det oftest de mindre begavede, der gik af med sejren. De måtte jo nemlig frygte, at de både i kraft af deres egne manglende evner og modstandernes intelligens ville blive den lille i forhandlinger; og på grund af modstandernes forslagenhed risikerede de også at blive udmanøvreret i intriger af dem uden at få en chance til at forebygge det, og netop derfor gik de dristigt til værks. [4] De andre foragtede dem netop og regnede med sagtens at kunne opdage et anslag fra den kant i tide, og de mente ikke, at det burde være nødvendigt at tage det med magt, som de kunne opnå ved deres forstand. Derfor blottede de sig, så det oftest var dem, der gik til grunde.

{84} Det var således på Kerkyra, at størsteparten af disse forfærdelige gerninger blev begået først. Der forekom enhver misgerning, som mennesker, der i langt højere grad blev regeret med vold end med visdom, kunne begå som hævn over deres undertrykkere, som de nu havde i deres magt. Nogle længtes efter at slippe ud af den tilvante armød, og af natur tragtede de efter at besidde andres ejendom og brød al lov og ret; andre befandt sig ikke i en magtposition, men var nærmest på lige fod med deres modstandere, alligevel i tøjlesløst raseri og blev drevet til ekstremer af rå ubarmhjertighed. [2] Da tilværelsen i samfundet på dette tidspunkt var komplet kaos, og den menneskelige natur – som ellers også ofte nok overtræder lovene – nu fuldkommen tilsidesatte dem, fandt den glæde i at demonstrere, at den slet ikke kunne kontrollere sine lidenskaber, at den var hævet over al retfærdighed, og at den var en fjende af alt, hvad der er fremragende. Hævntørst ville nemlig ikke have været agtet højere end moral eller personlig profit højere end lovlydig livsførelse, hvis det ikke havde været for misundelsens skadelige indflydelse. [3] I det hele taget er folk, der er ude i et personligt hævnærinde, tilbøjelige til først at tilsidesætte de almene love, som alle borgere sætter deres lid til for personlig sikkerhed i modgang, snarere end at lade dem forblive i kraft med tanke på, at de engang selv kunne komme i nød og få brug for dem.

{85} Det var altså folkene i byen Kerkyra, der gav det første eksempel på borgerkrigens udskejelser; og bagefter sejlede Eurymedon og de øvrige athenere bort med deres eskadre. [2] Senere fik de landflygtige borgere fra Kerkyra – der var omkring 500, der var undsluppet – erobret nogle befæstninger, som lå på fastlandet overfor. Fra dette sted havde de derfor kontrollen med territoriet på fastlandet, og med det som base foretog de plyndringstogter mod dem på øen. De forvoldte så stor skade på den måde, at der udbrød hungersnød i byen. [3] De sendte så udsendinge til Sparta og Korinth for

at søge om genindsættelse i byen, men opnåede ingen resultater. Lidt senere skaffede de derfor skibe og lejesoldater, og med en samlet styrke på omkring 600 mand krydsede de strædet og gik i land. Her satte de ild til skibene, så der ikke skulle være nogen anden mulighed end at opnå herredømmet over området. Derpå gik de op på Istoneforbjerget, hvor de anlagde en fæstning, og fra den kontrollerede de territoriet og fortsatte med at udsulte folkene i byen.

{86} Da denne sommer gik på hæld, sendte Athen en eskadre på tyve skibe til Sicilien under kommando af strategerne Laches, Melanopos' søn og Charoiades, Euphiletos' søn, fordi der var udbrudt krig mellem Syrakus og Leontinoi. [2] Med undtagelse af Kamarina var alle de øvrige doriske byer allieret med Syrakus, og de havde da også stillet sig under den spartanske alliance, da krigen brød ud, uden dog at involvere sig direkte i kamphandlinger. De chalkidiske byer og Kamarina, derimod, var allieret med Leontinoi. Af byerne i Italien Lokroi på Syrakus' side, mens Rhegion på grund af slægtskab var på Leontinois. [3] Leontinois allierede havde så sendt bud til Athen, og under henvisning dels til en gammel alliance, dels til deres fælles ioniske slægtskab lykkedes det dem at overtale athenerne til at sende en eskadre derover, fordi syrakusanerne belejrede dem fra både sø- og landsiden. [4] Athen brugte slægtskabet som påskud til at sende en eskadre afsted, men deres egentlige motiv var dels at forhindre korntransporterne til Peloponnes fra Sicilien, dels at undersøge, om der skulle være en chance for at få staterne på Sicilien lagt ind under deres magtområde. [5] Eskadren etablerede sin base i Rhegion på Italienssiden, hvorfra de ledede krigsindsatsen sammen med de allierede. Således gik sommeren til ende.

{87} Den følgende vinter blev Athen atter angrebet af pesten. [2] Helt forsvundet havde den vel ikke været på noget tidspunkt, men der havde dog alligevel været en slags pusterum. I anden omgang rasede den et helt år, og første gang endda i to, så der var næppe nogen anden ting, der i højere grad plagede Athen og svækkede dets krigspotentiale. [3] Der døde nemlig ikke færre end 4400 hoplitter og 300 ryttere af det våbenføre mandskab, foruden et antal af den brede befolkning, som man umuligt kan fastslå med sikkerhed. [4] Det var også på denne tid, at der indtraf mange jordskælv, både i Athen, på Euboia og i Boiotien, og allerværst i Orchomenos i Boiotien.

{88} I løbet af denne vinter foretog athenerne på Sicilien sammen med rhegierne et togt med 30 skibe mod Aiolos-øerne, som de hedder; for om sommeren er vandet så grundt, at man ikke kan foretage togter dér. [2] Øerne bebos af lipareere, oprindeligt en

koloni fra Knidos. Kun én af dem, en lille ø ved navn Lipara, er beboet, og herfra sejler indbyggerne over til de andre øer Didyme, Strongyle og Hieria, og dyrker jorden dér. [3] Folk på de kanter mener, at Hephaistos har sin smedje på Hieria, for om natten kan man se store mængder ild stige op fra øen, og om dagen røg. Øgruppen ligger ud for Sicilien og Messina, og indbyggerne var syrakusanernes allierede. [4] Eftersom indbyggerne ikke rykkede ud imod dem, hærgede athenerne deres marker og sejlede derpå til Rhegion. Således gik vinteren til ende, og dermed den femte år af den krig, som Thukydid har skildret.

{89} Den følgende sommer rykkede peloponnesierne ud for at invadere Attika under kommando af Agis, Archidamos' søn, konge af Sparta, men nåede kun så langt som til Isthmen. Da der her indtraf adskillige jordskælv, vendte de om igen, og invasionen blev ikke til noget. [2] På denne tid, under disse jordskælv, trak havet sig tilbage fra den daværende kyst ved Orobiai i Boiotien og tårnede sig op i en bølge, hvorefter det påny styrtede ind over dele af byen. Noget af vandet trak sig tilbage igen, men resten blev stående, sådan at det, der dengang var tørt land, nu ligger under havet. Herved omkom alle de mennesker, der ikke nåede at søge op i højderne længere inde. [3] Også ved Atalante umiddelbart ud for den opuntisk-lokriske kyst indtraf der en lignende oversvømmelse; og her ødelagde vandmasserne en del af de athenske fæstningsmure og knuste det ene af to skibe, der lå trukket op på stranden. [4] Havet trak sig også tilbage på Peparethos, men her skyllede det nu ikke ind igen. Selve jordskælvet væltede dele af bymuren og rådhuset, og også enkelte andre bygninger. [5] Jeg for min part mener, at årsagen til disse hændelser er, at havet blev presset tilbage, der hvor jordskælvne var voldsomst, og bagefter suget ind igen, hvorved oversvømmelsen blev desto voldsommere. Efter min mening kunne noget sådant nemlig ikke være sket uden jordskælvne.

{90} I løbet af denne sommer var der både andre der førte krig på Sicilien, når lejlighed bød sig, og også sikelioterne selv bekrigede hinanden, og athenerne med deres allierede. Imidlertid vil jeg begrænse mig til de offensive eller defensive træfninger, der involverede athenerne og deres allierede, og udvælge de vigtigste. [2] Da den athenske strateg Charoiades var faldet i krigen mod syrakusanerne, overtog Laches kommandoen over den samlede flådestyrke, og sammen med de allierede ledte han et angreb på Mylai i Messanas territorium. I Mylai var der to delinger som garnison, og en del af denne styrke havde lagt et baghold for den athenske landgangsstyrke. [3] Ikke desto

mindre slog athenerne og de allierede mændene fra bagholdet på flugt og dræbte mange af dem. De løb storm på muren og tvang indbyggerne til at overgive deres akropolis og slutte sig til togtet mod Messana. [4] Da athenerne og deres allierede dernæst angreb Messana, overgav disse sig også og udleverede gidsler og andre garantier for troskab.

{91} I løbet af den samme sommer sendte athenerne en eskadre på 30 skibe på togt rundt om Peloponnes under kommando af strategerne Demosthenes, søn af Alkisthenes, og Prokles, søn af Theodoros. De sendte også 30 skibe og 2000 hoplitter til Melos, under kommando af strategen Nikias, Nikeratos' søn. [2] Man ville gerne bringe melierne, som, selv om de var øboere, ikke ønskede at være lydstat eller bare indtræde i den athenske alliance, under athensk kontrol. [3] Men skønt de hærgede landet, ville melierne ikke kapitulere, så eskadren forlod Melos igen og satte kursen mod Oropos i Graia. Her landede de ved nattetide, og hoplitterne fra skibene begyndte straks at marchere over land mod Tanagra i Boiotien, [4] hvor de stødte til den samlede styrke fra selve Athen, som efter forudgående aftale var rykket frem over land frem til det samme sted under kommando af strategerne Hipponikos, Kallias' søn og Eurymedon, Thoukles' søn. [5] De slog så lejr dér og brugte dagen på at hærge landet i Tanagra, hvorpå de blev der natten over. Den følgende dag besejrede de en hær fra Tanagra, som rykkede frem imod dem, og en troppestyrke af nogle thebanere, som var kommet dem til hjælp. Athenerne samlede de efterladte våben op og rejste et sejrstegn, hvorpå de faldt tilbage igen, hovedstyrken til Athen og resten tilbage til skibene. [6] Nikias sejlede så med sine 60 skibe ned langs Lokris' kyst og hærgede områderne ud til vandet, og derpå vendte han hjem til Athen igen.

{92} Omtrent på denne tid grundlagde spartanerne kolonien Herakleia i Trachinien, efter følgende ræsonnement. [2] Alle indbyggere i Malis tilhører en af tre grupper: paraliere, ieraiere eller trachiniere. Trachinierne havde tabt en krig til Oite, hvis territorium grænser op til deres, og derfor havde de til at begynde med overvejet at lægge sig under Athen. De var imidlertid bange for, at de ikke kunne stole på Athen, så de endte med at vælge Teisamenos til udsending og sende ham til Sparta. [3] Doriernerne, som jo var fra Spartas moderby, deltog også i den diplomatiske mission med lignende anmodninger, da de også havde tabt en krig til Oite. [4] Spartanerne lyttede til, hvad de havde at sige, og bestemte sig til at grundlægge en koloni der, dels for at hævne trachinierne og doriernerne, dels fordi de mente, at en by på det sted ville ligge ideelt med

henblik på krigen mod Athen. Derfra ville man nemlig let kunne udruste en flåde mod Euboia, så overfarten kunne gøres på ganske kort tid, og desuden ville den ligge godt i forhold til vejen mod Thrakien. I det hele taget var de derfor opsatte på at grundlægge en koloni der, [5] men først spurgte de guden i Delphi til råds. På hans bud sendte de så en gruppe kolonister afsted bestående dels af dem selv, dels af perioikerne. De opfordrede endvidere alle andre grækere, der havde lyst, til at deltage, med undtagelse af ionere, achaiere og enkelte andre folkeslag. Lederne af ekspeditionen var tre spartanere: Leon, Alkidas og Damagon. [6] De grundlagde byen fra grunden og befæstede den; det er den, der i dag hedder Herakleia og ligger omtrent syv km fra Thermopylai og 3,5 km fra havet. De anlagde også værftsfaciliteter og befæstede selve passet ved Thermopylai, så de lettere kunne forsvare byen.

{93} Mens Herakleia blev grundlagt, var athenerne til at begynde med nervøse, fordi de mente, at det var en trussel mod Euboia, eftersom overfarten derfra til Kenaion på Euboia er så kort. Sidenhen blev deres frygt dog gjort til skamme, for der kom aldrig noget ondt fra den kant. Årsagen var for det første, at thessalerne, som kontrollerede egnene der, og de øvrige folk, hvis territorium blev truet af den nye koloni, var bange for, at kolonien skulle vokse sig til en magtfuld nabo. Derfor chikanerede de konstant herakleoterne og førte krig imod nybyggerne, indtil de næsten fik drevet dem helt ud, skønt de i begyndelsen havde været virkelig mange: alle kolonisterne havde med sindsro sluttet sig til ekspeditionen; de mente, at byen måtte være sikker, da det jo var et spartansk koloniprojekt. Men for det andet skyldtes det i ikke ringe grad, at de spartanske ledere af projektet efter deres ankomst ødelagde byens udvikling og bidrog til befolkningstab ved at skræmme de fleste indbyggere bort med deres strenge og ofte også uretfærdige styre, så de fjendtlighedsindede naboer fik lettere ved at besejre dem.

{94} Den samme sommer, og omtrent samtidig med at athenerne blev opholdt på Melos, havde athenerne fra de 30 skibe, som opererede omkring Peloponnes, først lokket nogle vagtstyrker fra Hellomenon i Leukadia i baghold og tilintetgjort dem. Derefter rykkede de mod Leukas med en større styrke forstærket med alle akarnanerne, som havde generalmobiliseret, så alle undtagen Oiniadai deltog, og med zakynthierne og kephallenerne, og også med 15 skibe fra Kerkyra. [2] Leukaderne forholdt sig i ro på grund af fjendens talmæssige overlegenhed, skønt deres territorium blev hærget både inden og uden for den landtange, som både selve Leukas og Apollonhelligdommen

ligger på. Akarnanerne opfordrede derfor Demosthenes, den athenske strateg, til at bygge en belejringsmur og afskære byen, da de mente, at man let ville kunne tvinge den til overgivelse og således blive en fjendtlig stat kvit én gang for alle.

[3] I mellemtiden lod Demosthenes sig imidlertid besnakke af messenerne, der fremførte, at det var en storartet chance for ham med de store tropestyrker, han havde samlet, at angribe aitolerne, som var fjender af Naupaktos. Hvis han kunne få bugt med dem, ville han let kunne få også resten af fastlandet på de kanter til at gå over på athensk side. [4] Det aitoliske folk var nemlig stort og krigerisk, men levede i ubefæstede landsbyer, som endda lå langt fra hinanden. De havde desuden kun let bevæbning; og derfor ville det være uproblematisk, sagde messenerne, at få dem besejret, inden de kunne komme hinanden til hjælp. [5] De anbefalede Demosthenes først at angribe apodoterne, så ophionierne og derefter eurytanerne. De udgør størstedelen af aitolerne, men taler et sprog, det er næsten umuligt at forstå, og spiser efter sigende kødet råt. Når først disse stammer var blevet undertvunget, ville de øvrige også gå over til dem.

{95} Demosthenes lod sig overtale til denne plan, både for at tækkes messenerne og især fordi han regnede med helt at kunne undvære athenske tropper og i stedet med alle sine allierede styrker fra fastlandet og Aitolien kunne marchere over land mod Boiotien via de ozoliske lokreres land til Kytinion i Doris, idet han holdt Parnassos-bjerget på sin højre side, indtil han nåede ned i Phokis. Phokerne kunne man forvente ville være ivrige efter at deltage i kampagnen på grund af deres gamle venskab med atenerne, og ellers kunne de tvinges til det; og når han først stod i Phokis, ville han være ved grænsen til Boiotien. Til trods for akarnanernes protester brød han derfor op fra Leukas med sin samlede styrke og sejlede langs kysten til Sollion. [2] Han delagtiggjorde her akarnanerne i sine planer; og da de nægtede at acceptere planen på grund af den udeblevne belejringsmur ved Leukas, sejlede Demosthenes mod aitolerne med resten af sin styrke: kephallenerne, messenerne, zakyntierne og 300 athenske marinesoldater fra hans egne skibe (de 15 skibe fra Kerkyra var sejlet bort igen). [3] Han gjorde Oineon i Lokris til sin base, eftersom de ozoliske lokrere var Athens allierede og skulle støde til dem længere inde i landet. Da de grænsede op til aitolerne og brugte den samme type bevæbning, mente man, at de måtte være en betragtelig gevinst for kampagnen på grund af deres kendskab til området og fjendens kampteknik.

{96} Demosthenes og hans hær slog lejr ved helligdommen for den nemeiske Zeus – dér hvor man fortæller, at digteren Hesiod blev dræbt af de lokale, idet et orakel havde varslet, at han skulle dø i “Nemea”³ – og derfra brød han op ved daggry og marcherede ind i Aitolien. [2] I løbet af den første dag tog han Potidania, den næste dag Krokyleon og tredje dag Teichion. Her gjorde han holdt og sendte krigsbyttet til Eupalion i Lokris. Han havde til hensigt at undertvinge resten af landet så langt som til ophionernes territorium. Hvis de så nægtede at underkaste sig, ville han trække sig tilbage til Naupaktos og foretage en anden kampagne på et senere tidspunkt. [3] Hans forberedelser var imidlertid fra første færd blevet gennemskuet af aitolerne, og så snart hæren var trængt ind i deres land, gik de voldsomt til samlet modangreb: selv de fjernest boende ophionere, bomierne og kallieerne, hvis område ligger ud til den maliske bugt, kom deres stammefrænder til hjælp. {97} Messenerne fastholdt det råd, de straks fra begyndelsen havde givet Demosthenes, nemlig at det ville være let at erobre Aitolien; og de opfordrede ham nu til så hurtigt som muligt at rykke frem mod deres landsbyer og erobre dem en for en, efterhånden som han nåede dem, i stedet for at blive på stedet og vente, til fjenden havde fået alle sine styrker under våben mod dem. [2] Demosthenes stolede på dem og på sit eget held, eftersom han jo ikke havde haft nogen modgang; og i stedet for at vente på lokrerne, der skulle støde til ham med de letbevæbnede spydkastere, han havde så hårdt brug for, rykkede han frem mod Aigition, som han stormede og indtog ved det allerførste angreb. Indbyggerne var flygtet⁴ og havde sat sig fast på bakkerne oven over byen, som lå højt og omtrent 15 km fra havet. [3] Aitolerne var allerede kommet Aigition til undsætning, og de angreb igen og igen athenerne og deres allierede ved at storme ned fra bakkerne på alle sider og kaste spyd imod dem. Når athenerne gjorde udfald mod dem, veg de lidt tilbage, og når athenerne så trak sig tilbage, gik de til angreb på dem igen. På den måde foregik kampen en rum tid med skiftevis forfølgelser og undvigelses, men i begge situationer var athenerne fjenden underlegne.

{98} Så længe bueskytterne nu havde deres pile og var i stand til at gøre brug af dem, kunne de dog yde modstand, for aitolerne havde ingen rustning og kunne derfor drives væk med pileskud. Men da bueskytternes anfører var faldet, og de selv var blevet

3. Det er underforstået, at Hesiod har forestillet sig, at orakelsvarets Nemea refererede til den berømte helligdom på Peloponnes.

4. Tekstkritisk note: *ὑπέφυγον* (Herwerden).

spredt og var udmattede af de konstante og monotone anstrengelser, og aitolerne blev ved at angribe og skyde på dem, vendte de sig og flygtede. Mange gik til grunde ved at falde ned i udtørrede flodlejer, som de ikke kunne komme op af igen, eller ved at bevæge sig ind i områder, de ikke kendte; for det traf sig så uheldigt, at deres messenske vejviser Chromion også var blevet dræbt. [2] Aitolerne indhentede mange af atenerne på flugten og dræbte dem med deres kastespyd, da de var letbevæbnede og hurtige på fødderne; men de fleste kom væk fra vejene og forvildede sig ind i skoven, som de ikke kunne finde nogen vej ud af. Aitolerne stak så ild på skoven omkring dem og brændte dem inde. [3] Den athenske hær forsøgte at redde sig ved enhver form for flugt, og de fandt døden på alle tænkelige måder. De overlevende reddede sig med nød og næppe frem til havet og til Oineon i Lokris, det samme sted som de var draget ud fra. [4] Der blev dræbt mange af de allierede tropper og af atenerne selv omkring 120 hoplitter: så mange i tallet, og alle i deres fejreste ungdom; disse var langt de bedste mænd, som Athen mistede i denne krig. Blandt de dræbte var også den anden strateg, Prokles. [5] Atenerne samlede deres døde op under en våbenhvile tilstedt dem af aitolerne og trak sig tilbage til Naupaktos, og derfra kom de senere med skibene hjem til Athen. Demosthenes blev imidlertid på egnen omkring Naupaktos, da han var bange for atenernes reaktion efter denne fiasko.

{99} På omtrent samme tid sejlede atenerne på Sicilien til Lokris, og under en landgang slog de de lokrere, der rykkede ud mod dem, og indtog et fort, som lå ved floden Alex.

{100} Den samme sommer lykkedes det aitolerne, der tidligere havde sendt en diplomatisk mission bestående af ophioneren Tolophos, eurytaneren Boriades og apodotereren Teisandros til Sparta, at overtale spartanerne til at sende dem et troppekontingent til hjælp med et angreb på Naupaktos, som havde været årsag til den athenske invasion. [2] Hen mod efteråret sendte spartanerne så 3000 hoplitter af de allierede styrker afsted, hvoraf 500 fra den da netop grundlagte koloni Herakleia i Trachis. Denne styrke stod under kommando af spartiaten Eurylochos; og med sig havde han spartiaterne Makarios og Menedaios. {101} Da hæren havde samlet sig ved Delphi, sendte Eurylochos en herold til de ozoliske lokrere; for marchruten gik gennem deres territorium, og han ønskede også at prøve at få dem til rive sig løs fra deres alliance med Athen. [2] Af lokrerne var det især indbyggerne i Amphissa, der støttede ham i dette, for de var opskræmte over phokernes fjendtlighed. De var derfor de første til at

give gidsler, og de overtalte de øvrige til at gøre det samme på trods af deres frygt for den fremrykkende hær: først og fremmest myoneerne (hvis territorium grænsede op til Amphissas, og som er det sted, det er vanskeligst at foretage en invasion af Lokris), og derefter ipneerne, messapierne, tritaieerne, chalaierne, tolophonierne, hessierne og oianthierne, som alle sluttede sig til kampagnen. Indbyggerne i Olpai stillede ganske vist gidsler, men deltog ikke selv; og hyaierne ville ikke stille gidsler, før en af deres landsbyer, som har navnet 'Polis', blev indtaget.

{102} Da alle forberedelserne var afsluttet, og Eurylochos havde interneret gidslerne i byen Kytinion i Doris, begav han sig med sin hær på march gennem lokrernes land mod Naupaktos. Undervejs indtog han de lokriske byer Oineon og Eupalion, da de ikke frivilligt sluttede sig til ham. [2] Da Eurylochos nåede ind på Naupaktos' territorium, var aitolerne allerede stødt til og hærgede nu landet. Hæren erobrede forstærkerne, som lå uden for bymuren, og de tog også Molykreion, som nok var en korinthisk koloni, men som også var athensk lydstat.

[3] Atheneren Demosthenes opholdt sig tilfældigvis endnu i nærheden af Naupaktos efter fadæsen i Aitolien. Han havde fået efterretninger om den hær, der nærmede sig; og da han frygtede for Naupaktos, opsøgte han akarnanerne, som det lykkedes ham (omend kun med nød og næppe på grund af hans tilbagetrækning fra Leukas i sin tid) at overtale til at komme Naupaktos til undsætning. [4] Med ombord på hans skibe sendte de derfor 1000 hoplitter, som nåede ind i byen og reddede den. Der var nemlig ellers alvorlig risiko for, at indbyggerne selv ville være for få til at kunne forsvare bymuren, som havde et meget omfattende forløb.

[5] Da Eurylochos og hans tropper fandt ud af, at der var kommet forstærkninger ind i byen, og at det nu var umuligt at tage den ved direkte stormløb, trak de sig tilbage, dog ikke helt til Peloponnes, men til det, der engang hed Aiolis, men som nu kaldes Kalydon og Pleuron, og egnene der omkring, og til Proschion i Aitolien. [6] Amprakioterne havde nemlig opsøgt dem og overtalt dem til at foretage et angreb sammen med dem på det amphilothiske Argos og på resten af Amphilochia og Akarnanien. De fremførte, at hvis spartanerne kunne få undertvunget disse områder, ville hele fastlandet gå ind i krigen på spartansk side. [7] Eurylochos accepterede forslaget, og han sendte aitolerne væk og forholdt sig i ro med resten af sin hær på disse steder, indtil amprakioterne mobiliserede, og det var tid for ham til at komme dem til hjælp. Sådan endte sommeren.

{103} I løbet den næste vinter foretog athenerne på Sicilien sammen med deres græske allierede og de af sikelerne, der havde været allieret med Syrakus, men var blevet behandlet hårdt af dem og derfor var faldet fra, et angreb på den sikeliske bebyggelse Inessa. De prøvede at storme den, men syrakusanerne beherskede dens akropolis, og da de ikke kunne tage den, var de således nødt til at trække sig tilbage igen. [2] Under tilbagetrækningen sakkede de allierede bagud i forhold til athenerne, og da de syrakusanske tropper fra akropolen nu gik til angreb på dem, slog de en del af den athenske styrke på flugt og fik dræbt en hel del. [3] Efter dette foretog athenerne under Laches en række landgange på lokrisk territorium, og i et slag ved floden Kaïkinos slog de en lokrisk styrke på omtrent 300 mand under Proxenos, søn af Kapaton. De erobrede nogle våben og trak sig derefter tilbage.

{104} Samme vinter foretog athenerne en renselse af øen Delos, velsagtens som reaktion på et eller andet orakelsvar. Tidligere havde tyrannen Peisistratos også ladet foretage en renselse – dog ikke af hele øen; kun det af den, som var synlig fra helligdommen. Nu blev den så rensed igennem, på følgende måde. [2] Alt, hvad der var af grave med ligrester af dem, der var døde på Delos, blev gravet op, og det blev for fremtiden forbudt både at dø og at føde på øen: døende og fødende skulle i stedet færges over til Rhenea. Afstanden derover er så kort, at da tyrannen på Samos, Polykrates, under sit søherredømme føjede Rhenea til de andre øer, han havde erobret, viede han den til den deliske Apollon ved at fæstne den til Delos med en kæde.

Efter renselsen afholdt athenerne nu for første gang de femårige deliske lege. [3] I gamle dage havde ionerne og folkene fra de omkringliggende øer også samledes på Delos, hvor de og deres koner og børn var tilskuere til legene – ganske som ionerne nu gør det ved de ephesiske lege. Der blev afholdt konkurrencer i både sport, poesi og musik, og de forskellige stater stillede med hver sit kor. [4] At det vitterlig var sådan, bevidner Homer i de følgende vers fra hymnen til Apollon:

Lande og øer dig glæder, men Delos dit hjerte dog drager,
Delos, hvor ionere mødes i lange og slæbende dragter;
langvejs de kommer med sønner og hustruer Phoibos til ære.
Dig de i tankerne har, når idrættens lege de fejrer,

kappes i boksning, i dans og i sang til din ære, å Phoibos.⁵

[5] At der også var konkurrencer i musik og poesi, og at ionerne kom for at deltage i den, er ganske tydeligt også af de følgende vers, som er fra den samme hymne. Digteren lovsynger først det deliske kvindekor og slutter så sin hyldest med disse vers, hvor han også nævner sig selv:

Måtte Apollon med søsteren Artemis være mig nådig!
Piger, vær hilset da alle! Og kom mig ihu, når med tiden
et af de jordiske mennesker, fremmed, af ulykker prøvet,
kommer herhid på sin vandring og spørger jer således:
Hvem af de farende sangere, piger, er kærest at skue?
Hvem fremfor andre har frydet jert øre med klang af sin lyre?
Da må I alle, piger, ihukomme mig og ham svare:
"Blind er vor sanger, og øen, det knejsende Chios, hans hjemstavn."⁶

[6] Såvidt altså Homers bevis for, at der også i gamle dage var en stor sammenkomst og fest på Delos. Senere hen blev øboerne og athenerne ved med at sende kor derover sammen med offergaverne, mens det med konkurrencerne gik i sig selv igen, formentlig på grund af uheldige omstændigheder, indtil athenerne altså ved denne lejlighed afholdt sportskonkurrencer og endda hestevæddeløb, hvad der ikke havde været tidligere.

{105} Den samme vinter marcherede amprakioterne med 3000 hoplitter mod det amphilochiske Argos, sådan som de havde lovet Eurylochos for at få ham til at blive med sin hær. De invaderede Argos og erobrede Olpai, som er en stærk fæstning på en bakkekam nær havet, som akarnanerne tidligere havde befæstet og nu brugte som fælles tingsted. Der er fire en halv kilometer fra den til Argos by, som ligger i nærheden af havet. [2] Akarnanerne delte sig nu, og nogle samledes ved Argos for at forsvare den,

5. *Apollonhymnen* 148-52 (overs. Garff og Hjortsø).

6. *Apollonhymnen* 167-74 (overs. Garff og Hjortsø).

andre slog lejr på det sted i Amphilochia, der bliver kaldt Krenai, og passede på, at Eurylochos og hans hær ikke skulle slippe uset igennem og slutte sig til amprakioterne. [3] Akarnanerne sendte også bud til Demosthenes, der havde været athensk strateg under kampagnen i Aitolien, og bad ham om at lede dem, og til de 20 athenske skibe, som netop da var på togt omkring Peloponnes under kommando af Aristoteles, Timokrates' søn og Hierophon, Antimnestos' søn. [4] Amprakioterne i Olpai sendte også en budbringer til deres hjemby og opfordrede dem til at rykke til undsætning med hele hæren: de frygtede, at Eurylochos og hans styrke ikke kunne kæmpe sig forbi akarnanerne, og at de derfor enten ville blive isoleret og komme til at kæmpe alene, eller at det i det mindste ville blive vanskeligt for dem at trække sig tilbage.

{106} Så snart Eurylochos' peloponnesiske tropper fik efterretning om, at amprakioterne i Olpai var ankommet, brød de op fra Proschion og marcherede mod dem i ilmarch. De krydsede Acheloos-floden og marcherede gennem Akarnanien, hvor de ikke mødte nogen modstand, fordi indbyggerne jo var på vej til undsætning af Argos. [2] De havde byen Stratos og dens garnison på højre hånd, og på venstre det øvrige Akarnanien; og da de havde lagt Stratos' territorium bag sig, marcherede de videre gennem Phytia, forbi udkanten af Medeon og til sidst gennem Limnaia. Derpå lod de Akarnanien bag sig og nåede ind på venligtsindet område, nemlig agraiernes. [3] De nåede til Thyamos-bjergkæden på agraiisk territorium, krydsede den og nåede ned igen på argeisk territorium efter mørkets frembrud. De fortsatte videre og slap uset gennem området imellem Argos og den akarnaniske vagtstyrke ved Krenai og sluttede sig til amprakioterne i Olpai.

{107} De to hærstyrker var nu forenet, og ved daggry gjorde de holdt på det sted, der kaldes Metropolis, hvor de slog lejr. Kort tid efter sejlede de 20 athenske skibe, der var på vej til undsætning af Argos, ind i den amprakiske bugt. Demosthenes ankom også med 200 messenske hoplitter og 60 athenske bueskytter; og [2] skibene kastede nu anker ud for bakketoppen ved Olpai og blokerede byen. Akarnanerne og nogle få af amphilocherne (for de fleste af dem blev tvunget til at forholde sig i ro af amprakioterne) havde samlet sig i Argos og var i gang med forberedelserne til at udkæmpe et slag med fjenden; og de valgte Demosthenes og deres egne strateger til øverstbefalende for de samlede, allierede styrker.

[3] Demosthenes førte så sine tropper hen i nærheden af Olpe og slog lejr der på et sted, hvor en bred kløft adskilte de to hære. Hér forholdt de sig i ro i fem dage, men på den sjette dag begyndte begge parter at stille deres hære op til slag. Peloponnesernes hær var den største og ragede ud over Demosthenes', så da han var nervøs for at blive omgået på flanken, lagde han en bagholdsstyrke bestående af både hoplitter og letbevæbnede, omtrent 400 i alt, i en hulvej overgroet af tæt krat. Hans intention var, at disse mænd skulle springe op fra bagholdet, præcis når de to hære stødte sammen, og falde den overskydende del af fjendens i ryggen. [4] Da begge sider havde gjort deres forberedelser, kom det til nærkamp. Demosthenes stod på højre fløj med messenerne og nogle få athenere, mens resten af linien udgjordes af de forskellige kontingenter af akarnanere og hvad der var af amphilochiske spydkastere. På den anden side stod enheder af peloponnesere og amprakioter blandet mellem hinanden, undtagen mantineerne: de stod hovedsagelig ovre på venstre side, dog ikke alleryderst, for dér stod Eurylochos og hans mænd, over for messenerne og Demosthenes.

{108} Da slaget nåede til et punkt, hvor der blev kæmpet mand mod mand, ragede peloponnesernes venstre fløj jo ud over Demosthenes', og de var allerede begyndt at omgå dem på højre flanke, da akarnanerne sprang frem fra deres bagholdsstilling. De faldt peloponneserne i ryggen og sprængte deres rækker så eftertrykkeligt, at ingen af dem forsøgte at holde stand. Deres panik bredte sig til det meste af hæren og fik også den til at tage flugten; for da de så Eurylochos og hans folk, deres bedste mænd, blive hugget ned, blev de endnu mere rædselsslagne. Det var messenerne, der var posteret i denne sektor sammen med Demosthenes, der gjorde det meste af arbejdet. [2] Amprakioterne (som faktisk er de bedste soldater af alle indbyggerne i disse egne) og tropperne på deres højre fløj havde besejret fjenden over for sig og forfulgte dem hen til Argos. [3] Da de vendte tilbage fra forfølgelsen, så de imidlertid, at hovedstyrken var blevet besejret, og at resten af akarnanerne nu kom imod dem. Det var kun under svære vanskeligheder, at de klarede sig igennem til Olpai. Mange af dem blev dræbt undervejs, fordi de prøvede at kæmpe sig igennem uden nogen som helst form for kampformation eller disciplin – med undtagelse af mantineerne, som mest af alle i hæren klarede at holde deres kampformation intakt under tilbagetrækningen. Kampene standsede ikke før hen under aften.

{109} Næste dag overtog Menedaios kommandoen som den eneste, eftersom både Eurylochos og Makarios var blevet dræbt. Det havde været et voldsomt nederlag, og han var meget i tvivl om, hvordan skulle bære sig ad med enten at modstå en belejring eller trække sig tilbage i sikkerhed, afskåret som han var fra både land- og søsiden af de athenske skibe. Han åbnede derfor forhandlinger om våbenhvile og fri afmarch med Demosthenes og de akarnanske strateger, og også om opsamling af de faldne. [2] De gav ham så lov til at samle sine faldne soldater op, rejste selv et tropaion og samlede deres egne omtrent 300 dræbte op; men officielt nægtede de hæren som helhed tilladelse til at drage bort. Demosthenes indgik derimod i forståelse med sine akarnanske strategkolleger og i al hemmelighed våbenhvile med mantineerne og Menedaios og de øvrige officerer og mest indflydelsesrige personer blandt de peloponnesiske kontingenter. Disse fik tilladelse til fri afmarch med det samme. Hans hensigt var til dels at lade amprakioterne og lejetropperne stå alene tilbage, men hovedårsagen var at miskreditere spartanerne og peloponneserne over for grækerne på de kanter som mænd, der havde svigtet deres allierede og ladet hensynet til sig selv veje tungest.

Fjenden gav sig derfor i al hast til at begrave sine døde, så godt de nu kunne under omstændighederne; og de, der havde fået tilladelse til det, begyndte i det skjulte at træffe forberedelser til afmarch. {110} Demosthenes og akarnanerne fik nu efterretning om, at amprakioterne fra byen rykkede frem gennem amphiloichisk territorium med hele deres hær i overensstemmelse med den første besked, de havde modtaget fra deres landsmænd i Olpai. De havde til hensigt at slutte sig til dem der og vidste intet om, hvad der i mellemtiden var sket. [2] Demosthenes sendte omgående en del af hæren ud for at lægge baghold og besætte vanskelige punkter langs fjendens rute, og samtidig forberedte han sig på at komme denne styrke til undsætning med resten af hæren.

{111} Samtidig var mantineerne og de andre, der var blevet tilstået fri afmarch, gået ud under påskud af at samle brænde og urter til mad. De listede sig lidt efter lidt længere væk i mindre grupper, mens de naturligvis sørgede for hele tiden at samle de ting op, som de angiveligt var gået ud efter; og da de var nået et godt stykke væk fra Olpai, begyndte de at fjerne sig hurtigere. [2] Da nu amprakioterne og de øvrige, som var gået ud sammen med dem i grupper,⁷ opfattede, at de faktisk var på vej væk, fik de også travlt og begyndte at løbe for at indhente dem. [3] Akarnanerne troede til at begynde

7. Teksten er korrumpert i denne passage.

med, at det var dem alle sammen, der prøvede på at komme væk, stik imod hvad der var aftalt ved våbenhvilen, og de optog forfølgelsen også af peloponneserne. Og fordi de troede, at de var blevet forrådt af dem, blev der faktisk også kastet nogle enkelte spyd efter nogle af de peloponnesiske strateger, der forsøgte at holde dem tilbage og godtgøre, at dette var omfattet af våbenhvilen. Derefter lod de imidlertid mantineerne og peloponneserne gå, men gav sig til at dræbe amprakioterne. [4] Der var skænderier og megen forvirring om, hvem der nu var peloponneser, og hvem der var amprakiot; men de dræbte op mod 200 af dem. Resten flygtede ind over grænsen til Agraia, hvor agraiernes konge Salynthios, som de stod på venskabelig for med, tog imod dem.

{112} I mellemtiden nåede amprakioterne fra byen frem til Idomene. Byen ligger på to høje bakker; og de folk, som Demosthenes i forvejen havde sendt ud fra lejren natten før, havde ubemærket af fjenden indtaget den højeste af dem i ly af natten og bivuakerede dér. Amprakioterne var derimod gået op på den laveste. [2] Demosthenes lod nu sine mænd spise aftensmad og brød så op straks efter mørkets frembrud. Selv havde han halvdelen af hæren med sig og marcherede hen mod passet mellem de to bakker, mens resten af styrken tog vejen gennem Amphilochias bjerge. [3] Ved daggry faldt han over amprakioterne, som stadig lå i deres senge og sov. De havde ingen anelse om, hvad der var sket tidligere; tværtimod fik de faktisk snarere den idé, at det var deres egne folk, der kom. [4] Demosthenes havde nemlig med vilje posteret messenerne i forreste række og givet dem ordre til at råbe dem an på dorisk, så vagtposterne ikke skulle fatte mistanke: de kunne jo ikke se dem ordentligt alligevel, fordi det stadig var mørkt. [5] Da Demosthenes' tropper faldt over hæren, slog de den derfor øjeblikkeligt og dræbte flertallet af fjenderne på stedet. De resterende tog flugten ind i bjergene, [6] men vejene var blevet besat på forhånd. Amphilocheerne kendte desuden deres eget land godt og havde yderligere den fordel, at de var letbevæbnede mod hoplitter; amprakioterne, derimod, kendte overhovedet ikke området og anede ikke, hvor de skulle vende sig hen. De faldt derfor i kløfter og i de allerede anbragte baghold og fælder, hvor de gik til grunde. [7] De prøvede fortvivlet på enhver måde at slippe væk, og nogle af dem tog endda vejen ned til havet, som lå ret tæt på. Da de her så de athenske skibe, der netop sejlede op langs kysten samtidig med aktionen på land, svømmede de ud imod dem. I deres øjeblikkelige panik foretrak de – hvis det endelig skulle være – at dø for athenernes hænder frem for at lade sig dræbe af de barbariske og forhadte amphilocheere. [8] Efter disse katastrofer var det derfor kun et fåtal af den store, amprakiotiske hær, der klarede

sig frelst hjem til deres by. Akarnanerne plyndrede ligene og opstillede sejrstegn, og derpå trak de sig tilbage til Argos.

{113} Næste dag kom der en herold til dem, sendt af de amprakioter, der var nået frelst ind på agraiernes land. Han kom for at bede om tilladelse til at opsamle dem, der var blevet dræbt på et senere tidspunkt efter det første slag, da de prøvede at slippe væk sammen med mantineerne og de andre uden selv at være omfattet af våbenhvilen. [2] Da herolden fik øje på de våben, der havde tilhørt amprakioterne fra byen, blev han forbløffet over, hvor mange der var. Han vidste jo ikke noget om, hvad der havde ramt dem, men troede, at de havde tilhørt den amprakiotiske styrke, han selv hørte til. Så var der en, der spurgte herolden, hvad han undrede sig sådan over, og hvor mange der var faldet; for han troede på sin side, at herolden kom fra dem, der havde været med ved Idomene. "Omkring 200," svarede herolden.

Så tog den anden til orde og sagde: "I så fald er det jo helt åbenlyst ikke de våben hér – der må jo være våben fra mere end 1000 mænd her."

Herolden svarede: "Jamen så er de jo ikke fra dem, der kæmpede sammen med os."

Den anden sagde: "Jo de er, i hvert fald hvis I udkæmpede et slag ved Idomene i går."

"Men vi kæmpede da ikke mod nogen i går; det var i forgårs, under tilbagetrækningen."

"Ja, vi udkæmpede i hvert fald et slag mod de mænd her i går. Det var en undsætningsstyrke fra Amprakia."

[5] Da herolden hørte det, gik det op for ham, at undsætningsstyrken fra byen var blevet udslettet. Han udstødte et skrig af sorg og smerte, og dybt chokeret over enormiteten af den øjeblikkelige katastrofe gik han sin vej med det samme uden at have forrettet sit ærinde og uden nogensinde at have bedt om at få de dræbte udleveret. [6] Faktisk var denne ulykke den største af alle, der er overgået nogen enkelt græsk stat, i hvert fald i denne krig og inden for et tilsvarende antal dage. Jeg har med vilje ikke skrevet tabstallet, fordi antallet af dræbte siges at have været helt ude af proportioner med statens størrelse. Og hvad Amprakia angår, ved jeg i hvert fald, at hvis akarnanerne og amphilocheerne havde været villige til at følge Demosthenes og athenernes råd og indtage den da, kunne de have gjort det ganske uden sværdslag. Men som det var, var de nervøse for, at athenerne, hvis de besatte byen, skulle vise sig besværligere som naboer, end de var nu.

{114} Derefter gav akarnanerne en trediedel af krigsbyttet til athenerne, men resten fordelte de mellem deres egne byer. Den athenske andel blev dog røvet under sejladsen hjem; og de våben, der nu hænger til skue rundt omkring i Attikas templer, er de 300 komplette hoplitrustninger, der blev udvalgt specielt til Demosthenes. Dem sejlede han personlig til Athen med; og efter fiaskoen i Aitolien blev hans hjemvenden i øvrigt nu også noget sikrere på grund af disse seneste bedrifter. [2] Athenerne i de 20 skibe sejlede også tilbage til Naupaktos; og da de og Demosthenes var rejst væk, tilstod akarnanerne og amphilocheerne de amprakioter og peloponnesere, der havde søgt tilflugt hos kong Salynthios og agraierne, frit lejde fra Oiniadai. Der var de nemlig taget hen efter at have forladt Salynthios. [3] Akarnanerne og amphilocheerne sluttede en defensiv alliancetraktat af 100 års varighed med amprakioterne på følgende vilkår: de to parter skulle yde hinanden militær bistand i tilfælde af invasion, men amprakioterne var ikke forpligtede til at følge akarnanerne i krig mod peloponneserne, og akarnanerne ligeledes ikke til at følge amprakioterne i krig mod athenerne. Endvidere skulle amprakioterne tilbagelevere alle de amphilochiske territorialbesiddelser og gidsler, de besad, og de måtte ikke yde Anaktorion militær bistand, eftersom det befandt sig i krig med akarnanerne. [4] Med denne overenskomst gjorde de en ende på krigen. Senere sendte Korinth en garnison på omkring 300 bestående af egne borgersoldater og under kommando af Xenokleidas, søn af Euthykles, til Amprakia; og denne styrke nåede sit mål efter en barsk march gennem det indre af landet. Sådan endte affæren med Amprakia.

{115} I løbet af den samme vinter foretog athenerne på Sicilien en landgang på Himeras territorium, støttet af sikelerne, som foretog invasioner i Himeras grænseegne, og de sejlede også til de aioliske øer. [2] Da de vendte tilbage til Rhegion, fandt de den athenske strateg Pythodoros, Isolochos' søn, som var kommet for at overtage kommandoen over flåden fra Laches. [3] De allierede på Sicilien var nemlig sejlet til Athen og havde fået athenerne overtalt til at støtte dem med flere skibe. De godtgjorde, at syrakusanerne havde kontrollen med deres land, og selvom de endnu blev afskåret fra havet af en ganske lille flåde, var de nu begyndt at samle flere skibe, fordi de ikke ville finde sig i denne tingenes tilstand. [4] Athenerne havde derfor bemanded 40 skibe med henblik på at sende dem til de allieredes hjælp, idet de dels regnede med, at krigen der så desto hurtigere kunne blive bragt til ende, dels gerne ville etablere denne operation som træning for flåden. De afsendte derfor den ene af de to strateger, Pythodoros, med nogle få skibe, og forberedte sig på senere at sende hovedstyrken af sted under kom-

mando af Sophokles, Sostratides' søn og Eurymedon, Thoukles' søn. [6] I mellemtiden overtog Pythodoros kommandoen over Laches' eskadre, og da vinteren gik på hæld, sejlede han imod den lokriske fæstning, som Laches tidligere havde erobret, men han trak sig tilbage efter at have lidt et nederlag til lokrerne.

{116} Netop ved begyndelsen af dette forår flød der ligesom tidligere en strøm af lava ned fra Aitna og ødelagde noget af kataneernes land. De bor for foden af Aitna, som er det største bjerg på Sicilien. [2] Man siger, at denne lavastrøm kom 50 år efter det sidste udbrud, og at det i alt er sket tre gange, mens Sicilien har været beboet af grækere. [3] Det var, hvad der skete i denne vinter; og med den endte det sjette år af den krig, som Thukydid har skildret.